Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 15 גראָשען

הײנט 8 זייטען

פייער פאלקסבלאט

№ 5 | Łódź, Wtorek, 6 stycznia 1931 r. | ניינטער יאהרגאנג | לאדז, דינסטאג י"ז טבת תרצ"א | № 5

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

פערלייכטערונגען אינ'ם זונטאג-רוה

רעגירונג גרייט אנצונעהמען הנחה-פארשלאגען פון ווארש. האנדעלס-קאמער

ווארשא, 5. (טעלעפאניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט). די ווארשעווער האנדעלס- קאַמער האָט צוגעשיקט צו דער רעגירונג אַ מעמאָריאַל אין וועלכע עס ווערט געזאָגט, אַז די קאַמער איז מסכים צו ערלויבען האנדלען עטליכע שעה אים זונטאַג. די האַנדעלס-קאַמער לעגט פאָר, אַז זונטאָג זאָלען מעגען אָפען זיין פון 8 ביז 10 פריה: יאַט-קעס, וואורשט-געשעפטען און געוועלבער פון מילכיגס. פרוכט-געוועלבער זאָלען מעגען אָפען זיין אַ גאַנצען טאָג און אַ חוץ דעם זאָלען פרוכטען-געוועלבער מעגען אָפען זיין יעדען טאָג ביז 11 אָווענד. מען זאָל אויך אָפשאַפען די אַרעסט-שטראָפען פאַר האַנדלען אין די נישט-ערלויבטע שעה'ן. מען זאָל נאָר בעשטראָפען מיט געלד.

ווי מען גיט איבער פון אַ זיכערער קוועלע איז די רעגירונג מסכים אויף די פאָרשלאַגען פון דער האַנדעלס-קאַמער.

דעלעגאציע פון לאדזער אינדו-סטריעלער איז ווארשא

ווא רשאָ, 5. (טעלעפאנשי פון אונזער קאָרעספאָנדענט). מיניסטער פריסטאָר האָט נעכטען אויפגענומען אַ דעלעגאַציע פון לאָדזער טעקסטיל-אינדוסטריעלער און קאָנפערירט וועגען די בוימוואָל-שפינערייען.

פראטעסט געגען מעשה-בריסק

פשעמישל, 5. (סו) 32 געריכטס אפלי-קאנטען האבען פערעפענטליכט א פראָטעסט געגען מעשה בריסק.

פאלשע מלחמה-אלארמען

צווישען פוילען און סאוויעטען

ווארשא, 5. (טעלעפאניש פון אונזער קאָרעספאָנדענט). אוקראַינישע צייטונגען, וועלכע ערשיינען אין סאָוויעטען-אוקראַינע, ברענגען אַלאַרמירענדע ידיעות וועגען אַ מלחמה צווישען פוילען און די סאָוויעטען, בכן פוילען זאָל ווערען צו דעם געצוואונגען פון די גרויסע מלוכות.

פון די פוילישע אָפיציעלע קרייזען ווערען די אַלע ידיעות אָפגעלייקענט.

איבערגעשריטען דעם בודזשעט

פון 1928/29 מיט 200 מיליאָן זל.

וואַרשאַ, 4. (טעלעפאָניש). לויט'ן בעריכט פון דער העכסטער מלוכה - קאָנטראָל - קאַמער וועגען בודזשעט פון יאָהר 1928-29, איז דער [illegible] איבערגעשריטען געוואָרען מיט 200 מיליאָן זל.

Drogiej przyjaciółce **IRENIE JAWORSKIEJ** z powodu przedwczesnego zgonu nieodżałowanego

B. P. HENRYKA TWARDOWICZA

wyrazy najgłębszego współczucia składają

Tola i Benjamin Zylberberg,
Władysław Frajman.

א הערצליכען מזל-טוב

ווינשען מיר אונזער ג' פאר-סטערשי ה'

מאטיס טאבאקמאן און פרוי

צו דעם געבורט פון זייער זוהנעלע.

מיר ווינשען זיי, אַז זאָל זיי האָבען גע-בראַכט פיל גליק און א גרינגע דערציהונג.

דער מעטאל-צעך

ביים האנדוו.-פערבאנד, פאלודנ. 4

אגעוועלב מיט א וואוינונג

פריש רעמאנטירט, גאז און עלעקטריע, פריינווירדיג צו פערמיטען.

צו ערפאהרען ביים ווירט סקווערא 20.

טיף ערשיטערט פון דעם פריה-צייטיגען טויט פון די טייערע

עמא פרידמאן

דריק איך אויס דער פאמיליע דעם טיפסטען מיטגעפיהל.

ל. גאלדבערג.

Lekarz-dentysta

Stanisław Gelberg

זאוואדזקא 14, טעל. 108-33

נעמט אן פון 10–2 נאכמ. און פון 4–7 אוונד

BILANS NETTO

Banku Kupiecko-Kredytowego Spółdzielczego w Łodzi, ul. Zawadzka 11

z ogr. odp.

NA DZIEŃ 1-go STYCZNIA 1931 R.

STAN CZYNNY

Kasa i sumy do dyspozycji:		
a) gotówka w kasie	168 806 78	
b) Bank Polski	7 107.42	
c) P. K. O.	108 303.01	
d(Banki Nostro	127 268.13	411.485.34
Papiery procntowe własne		14.369.—
Waksle zdyskontowane		989.822 91
Weksle w proteście		17.076.10
Rach. Bież. (zabezp.) sda dbt.		335 161.25
Różne Rachunki		126.229 44
Sumy przechodnie		10 470 70
Ruchomości		17.105.10
		1.921.719.84
Inkaso w portfelu	806 358.18	
„ u korespondentów	719 825.89	1.526.184.07
„ dysk. u „		113 761.76
Depozyty		142.773.84
		3.704.439 51

STAN BIERNY

Kapitały własne:		
a) udziałowy	130.631 18	
b) zasobowy	25 303.—	155.934 18
Lokaty		1.015.113.73
Rachunki Bieżące (sda kred.)		383 986 86
Zobowiązania Inkasowe		167 246 97
Różne Rachunki		139 702 82
Sumy Przechodnie		6.993.15
Odsetki pobrane na r. 1931		12.458.20
Zysk netto za rok 1930		40 283.93
		1.921 719 84
Różni za inkaso		1.526 184.07
Dyskonto w inkasie		113.761.76
Różni za depozyty		142.773.84
		3.704.439.51

RACHUNEK STRAT i ZYSKÓW

WINIEN

Odsetki zapłac.	71.430.53
Prowizja „	122.447.17
Koszty handlowe	165 928.62
10 % umorzenia ruchomości	2.120.95
Spisane na eżności	14.820 09
Zysk netto za rok 1930	40.283 93
	418 031.29

MA

Odsętki pobr.	141.881.22
Prowizja „	276.150.07
	418.031 29

אל. ק שציושקי 21 זאל „הזמיר" אל. קאשציושקי 21

היינט, דינסטאג, 8 30 אין אווענד קומט פאר אין לאקאל פון „הזמיר"

א פייערליכע אקאדעמיע

לכבוד דעם בעקאנטען שריפטשטעלער

משה סטאווסקי פון א"י

אין פראגראם: איינלייטונג-רעד. י. אונגער, סטאווסקי'ס ליטערארישע שאפונגען. רעפעראט-דיכטער יצחק קאצענעלסאן, רעציטאציע: „די פ-ויי ב-י די אראבער" פון משה סטאווסקי, ווי אויך רעציטאציעס פון זיינע אייגענע ווערק.

בילעטען פון 50 גר. ביז 2 זל. צו בעקומען אין אדמינ. פון „נייעם פאלקסבלאט" (פעטריק. 21) און אין טאג פון דער אקאדעמיע-ביי דער קאסע.

„קרן-היסוד" לאדז.

פילהארמאניע-זאל, נארוטאוויטשא 20.

מיטוואך, י"ח טבת, 7/1-31, 8.30 אווענד קומט פאר

א פייערליכע ארץ-ישראל-אקאדעמיע

לכבוד דעם 10-יעהריגען יובילעאום פון „קרן-היסוד"

מיט דער בעטייליגונג פון הויפט-דירעקטאר פון קרן-היסוד אין ירושלים, דיכטער

לייב יפה,

וועלכער וועט ארויסטרעטען מיט א רעדע אויף דאס טעמא:

„10 יאהר ארבייט איז ארץ-ישראל"

אין פראגראם נעהמט אויך אנטייל דער ארקעסטער פון „בר-כוכבא".

איינלאדונגס-בילעטען שוין צו בעקומען אין ביורא פון קה"י, צעגע 4.

וועה=געשריי פון יודישע האנדווערקער

מאסען יודישע האנדווערקער אין ווארשא פערלירען זייער עקזיסטענץ

וואַרשאַ, 5. (טעלעפאניש פון אונזער קאָר־רעספאָנדענט). אין יודישען האַנדווערקער־פעראיין איז פאָרגעקומען אַ פרעסע־קאָנפערענץ, ה' ראַסנער און אַנדערע האָבען געשילדערט אַ טרויעריג בילד פון דער לאַגע פון יודישען בעל־מלאכה צוליב די צעכען.

די רעדנער האָבען געגעבען שילדערונגען וועגען שיקאַנעס און פערפאָלגונגען, וואָס ווערען געמאַכט יודישע האַנדווערקער ביי די עקזאַמענס.

פון 800 יודישע בעל־מלאכות, וועלכע האָבען זיך געשטעלט אין וואַרשאַ צו די עקזאַמענס, האָבען אויסגעהאַלטען קוים 62. אין דער אמת'ן זענען פערהאן אין וואַרשאַ העכער 9 טויזענד יודישע האַנדווערקער. נאָר זיי האָבען זיך נישט געקאָנט שטעלען צום עקזאַמען צוליב שיקאַנעס, צוליב'ן הויכען אָפּצאָהל און צוליב די עקזאַמען־שוועריגקייטען, וואָס זענען נישט צוגעפאַסט צום עלטסטען דור יודישע האַנדווערקער.

איצט, נאָכדעם ווי דער טערמין פון די עקזאַמענס זענען שוין אַריבער האָבען מאַסען יודישע האַנדווערקער נישט קיין רעכט צו פיהרען ווערקשטאַטען, צו האַלטען געזעלען, לערן־יונגלעך, פערלירען זיי במילא זייער עקזיסטענץ־מעגליכקייט.

די פּופּצעהן יודישע ראַטמענער אין דער וואַרשעווער האַנדווערקער־קאַמער ווערען אַזוי ווייט שיקאַנירט אַז זיי זענען געצוואונגען צו סאַבאָטירען די זיצונגען, צוליב וואָס דער בודזשעט איז נאָך נישט בעשטעטיגט געוואָרען.

מצד די יודישע האַנדווערקער טראַגט זיך, דעריבער אַ גרויסער וועה־געשריי.

ארעסטירט 2 פרויען,

וועלכע האבען געשמוגעלט די סאוו.=פוילישע גרעניץ

ווילנע, 5. (טו) אויף דער סאָוויעטישער גרעניץ האָט אַ פאַטרויל געכאַפּט 2 פערזאָן, וועלכע האָבען געוואָלט אריבער די גרעניץ פון רוסלאנד קיין פוילען. דאָס זענען בעפולמעכטיגטע פון דער קאָמוניסטישער פארטיי געשיקט קיין פוילען, איבער־צובויען די קאָמוניסטישע אָרגאניזאציע.

פוילישע דעלעגאציע צו דער פעלקער=ליגע=סעסיע

וואַרשאַ, 5. (טעלעפאָניש פון אונזער קאָר־רעספאָנדענט). דער ערשטער דעלעגאַט צו דער סעסיע פון פעלקער־ליגע ראַט וועט זיין אויסערן־מיניסטער זאַלעסקי, דער צווייטער — מיניסטער סאָקאָל.

אַ חוץ דעם וועלען אין דער קאָמיסיע אַריין קאַבינעט־דירעקטאָר פון אויסערן־מיניסטעריום שו־מלאַקאָווסקי, נאַטשאַלניק פון די אינטערנאַציאָנאַלע אָפּטיילונג סאָקאָלאָווסקי, בעל־יועץ מילשטיין, בעל־יועץ גוויאַזדאָווסקי, מינדערהייטס־רעפערענט דעמביצקי, פיהרער פון ליטווישען רעפעראַט פערקאָווסקי, וויצע־מיניסטער דעליזאָל און גענ־ קאַספשיצקי.

עקספאזע וועגען דער אויסערן-פאליטיק

פון מיניסטער זאלעסקי

וואַרשאַ, 5 (טעלעפאָניש) דאָנערשטאָג הויבט זיך אָן אויפסניי דאָס פאַרלאַמענטאַרישע לעבען נאָך די חנאות. אין זעלבען טאָג וועט אָפּגעהאַלטען אַ זיצונג די בודזשעט־קאָמיסיע פון סענאַט און פרייטאָג — די בודזשעט־קאָמיסיע פון סיים.

וואַרשאַ, 5 (טעלעפאָניש) נאָכדעם ווי עס וועט בענייט ווערען די אַרבייט פון סיים און סענאַט, וועט אויסערן־מיניסטער זאַלעסקי האַלטען אין סיים אַנ'עקספאָזע אין וועלכע ער וועט בעלייכטען די אינטערנאַציאָנאַלע לאַגע און די פוילישע אויסערן־פאָליטיק.

די עקספאָזע וועט געהאַלטען ווערען אין דער אויסערן־קאָמיסיע פון סיים דעם 10 ה. ח.

דער אַרויסטריט פון מיניסטער זאַלעסקי רופט אַרויס אַנ'אינטערעס צוליב דעם, וואָס די עקספאָזע וועט געהאַלטען ווערען פאַר דער יאַנואַר סעסיע פון דער פעלקער־ליגע.

פראלאנגירען דעם פויליש- רומענישען אפמאך

וואַרשאָ, 5. (טעלעפאניש פון אונזער קאָר־רעספאָנדענט). פאַר דער סעסיע פון דער פעלקער־ליגע וועלען אין גענף זיך צוזאַמענטרעפען דער אויסערן־מיניסטער זאַלעסקי מיט'ן רומענישען אויסערן־מיניסטער מיראָנעסקו, און אונטערהאַנדלען וועגען פראָלאָנגירען דעם פויליש־רומענישען אָפּמאַך, וואָס ענדיגט זיך דעם 26 מערץ ה.י.

הענדערסאן וועט קאנפערירען

מיט'ן מיניסטער זאלעסקי וועגען מזרח=גאַ־ליציען

גענף, 5. (ספ. טעל.) דער ענגלישער אויסערן־מיניסטער הענדערסאָן וועט אין גענף קאָנפערירען מיט'ן מיניסטער זאַלעסקי וועגען מזרח־גאַליציען.

ראדיא=פראגראם

דינסטאג, ד. 6 יאַנואר 1931

10,15 — טראַנסמיסיע פון גאָטס־דינסט, 11,58 — צייט סיגנאַל, טאָג - פראָגראַם קינאָ- און טעאַטער־רעפערטואַר, 12,10 - סימפאָנישער פריה־מאָרגען אין פילהאַרמאָניע, 15,40 — קינדער־פראָגראַם, 16,10 — גיטע און שימאַנאָווסקאַ (פאָר־לעזונג), 16,30 — גראַמאָפאָן־ פליטען, 16,40 — פאָרלעזונג. 15.55 — גראַמאָפאָן־פליטען, 17,15 — אנגענעמע און נוצליכע נאָכריכטען, 17,40 אוי־דיציע פאָפולער קאָנצערט, 19.00 — פערשי־דענעס, 19,25 — גראַמאָפאָן פליטען, 19,40 — פעליעטאָן, 19,55 פראָגראַם אויף מאָרגען, 20,00 — אָפּערע פון גראַמאָפאָן פליטען „ציגאַנעריא" פון פוטשיני, 22,15 — פעליעטאָן, קאָמוניקאַטען, רעט־ראַנסמיסיעס פון אויסלענדישע סטאַציעס.

קופאן
אויף א יורידישער עצה
גילטיג דינסטאָג, דעם 6־טען יאַנואַר
אַ בעקאַנטער יוריסט
ערטיילט יורידישע עצות
פון 3 ביז 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג אין רעדאַק־ציע פון אונזער צייטונג, פּיעטריקאָווער 21.
אינטערעסאַנטען דאַרפען מיטבריגגען דעם קופאָן פון „נייעם פאָלקסבלאַט" — פון דעם זעלבען טאָג. —

ENGLISH
פאַר אָנפענגער און פאָרט־געשריטענע. קאָנווערסאַ־ציע, ליטעראַטור
צו צוגענגליכע פרייזען
ערטיילט אַ פעהיגער פע־דאַגאָג. — אָפּפערטען אין אַדמיניסטר. פאַר „Mir"

א עונג שבת PIEKIN א עונג שבת
קאָנט איהר נור האָבען, ווען איהר וועט אייער געבעקס, קיכלעך, טאָרטען, וכדומה א ז.וו. באַקען מיט'ן גוט־בעוואוסטען און העכסט כשר'ן באַק־פּראָשעק „PIEKIN" פון דער אָרטאָדאָקסישער פירמע „Atocha" צו בעקומען אין אַלע קאָלאָניאַל־געוועלבער.
אונטערשטיצט די יודישע אינלענדישע אויסאַרבייטונג!
א עונג שבת PIEKIN א עונג שבת

אכטונג, פריזיער=מייסטער!
דערמיט מאַכען מיר בעקאַנט אונזערע מיטגלידער, אז זונטאָג, דעם 18. יאַנואַר ד. י., 6 אַ זייגער נאָכמיטאָג קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל
די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג
מיט פאָלגענדער טאָג־אָרדנונג: 1) ערעפנונג פון דער פערזאַמלונג דורך דעם סעקרעטער ה' ה. קאָלסקי, 2) פאָרלעזען דעם פראָטאָקאָל פון דער לעצטער פערזאַמלונג, 3) טעטיגקייטס־בעריכט פאַר דעם יאָהר 1930, 4) בעריכט פון דער פערוואַלטונגס־קאַסע אין יאָהר 1930, 5) איבערלייענען דעם פראָטאָקאָל פון דער רעוויזיאָנס־קאָמיסיע, 6) בעשטעטיגען דעם בודזשעט פאַר'ן יאָהר 1931, 7) וואַהלען פון דריי (3) פראָוויזאָרישע פערטרעטער פון די מיטגלידער, 8) העכערן די טאַקסע פאַר נייע איינגעשריבענע מיטגלידער און לערן־יונגלעך, 9) פרייע פאָרשלאָגען.
בעמערקונג: אַ'ע מיטגלידער ווערען געבעטען צאָהלרייך און פינקטליך צו ערשיינען. אין פאַל, אַז צום אויבענגעראָכענעם טערמין וועט נישט זיין קיין גענוגענדע צאָהל מיטגלידער, וועט די פערזאַמלונג פאָרקומען צום 2. טערמין אין זעלבען טאָג 8 אָוענד און מיט דער זעלבער טאָג־אָרדנונג, ביי יעדער צאָהל מיטגלידער.
מיט אַכטונג די פערוואַלטונג פון
591 פריזיער=צעך אין לאָדז, פּיעטריקאָווער 85.

נאָך קורצע שווערע ליידען איז נעכטען געשטאָרבען אין עלטער פון 69 יאָהר אונזער לאַנגיעהריגער מיטגליד
נ. ע. חיים גרינבוים
(הנקרא חיים פּאַביאַניצער)
צו דער לויה, וועלכע קומט פאָר היינט, דינסטאָג, 12 אַ זייגער ביי טאָג פון טרויער־הויז, פּעפּער־גאַס 13, ווערען אַלע מיטגלידער געבעטען צו קומען אָבגעבען דעם פערשטאָרבענעם דעם לעצטען כבוד.
די פערוואַלטונג פון לוין־וועבער־מייסטער־פעראיין אין לאדז, בזשעזשינער 7.

I. BLEICHFELD
R. Torończyk-Bleichfeldowa
Lekarze-Dentyści
Cegielniana 46, tel. 132-88. Przyjmują: 10-2 i 4-7

KLINIKA POŁOŻNICZO-GINEKOL.
D-ra med. S. Druebina
6-go Sierpnia 15/17, tel. 153-10
פרייז פון אַ געבורט מיט ערצטליכער אויפזיכט און 10־טאָגיגער אויפענטהאַלט אין דער I־טער קלאַס 350 זל. אויף דער II־טער קלאַס 250 זל.
ביי יעדען געבורט איז אָנוועזענד ד"ר דריבין.

קאנסום
54 ראָקיטשינער 54
צופאהר מיט די טראמוואיען 10 און 16
ביי דער ווידזעווער מאנופאקטור אקצ.=געז.
עמפעהלט:
רעשטלעך, סעקונדאַ, בראַק, בארכאנען, פלאנעלען און אנדערע ארטיקלען פון בעקאנטער גוטקייט, אויסארבייטונג פון דער ווידזעווער מאנופאקטור, אקצ.=געז.
זאווי זעמטליכע אנדערע טעקסטיל־סחורות, וועש. קאנפעקציע, גאלאנטעריע, שיך, דערנעהרונגס־ארטיקלען א. ז. וו. א. ז. וו. אין דער בעסטער קוואליטעט
צו די ביליגסטע פרייזען.
צום קארנאוואל עמפפעהלען מיר א רייכען אויסוואהל פון שעהנע זיידען-ווארען צו צוגענגליכע פרייזען פאר יערען איינציגען.
מיר האבען דעם כבוד אויפמערקזאם צו מאכען דער געעהרטער קונדשאפט, אז אין אונזער קאנסום קען געניסען יעדער איינער, און נישט בלויז ארבייטער און מיטארבייטער פון דער ווידזעווער מאנופאקטור.
מיר בעזיצען אויך לאגער זייד אויף זיידענע יוביצעס
54 ראקיטשינער 54 — צופאהר מיט די טראמוואיען 10 און 16.

צוריננעז נאָך אייז האָפנונג

אַ טריט נאָך אַ טריט ווערט איצט פאַר אונזערע אויגען ווידער צורונען אַ גרויסע יודישע האָפנונג — די האָפנונג אויף דער מעגליכקייט אַוועקצושטעלען געזונדע, כסדר זיך פערגרעסערענדע יודישע ישובים אין די לענדער פון דרום אַמעריקא, מיט בערך 40 יאָהר צוריק האָט זיך אָנגעהויבען די האָפנונג, ווען מען האָט דאָכ׳ערשטע מאָל פערקירעוועט יודישע אימיגראַנטען קיין אַרגענטינא. נאָך דער מלחמה, ווען עס האָט זיך בעזונדערס אַ ריס געטון דער שטראָם פון יודישע עמיגראַנטען פון מזרח אייראָפּאַ, האָבען זיך קיין דרום אַמעריקא געווענדעט אַ סך האָפנונגספולע אויגען, ווען די פערשלאָגענע שטאַאַטען האָבען איינגעפיהרט אַ קוואָטע, זענען אויף דער גיך אויסגעוואַקסען יודישע ישובים אין מעקסיקא, קובא, טשילי, אורוגוויי, פאַראַגוויי, און בעדייטענד זענען פערשטאַרקט געוואָרען די פריהערדיגע יודישע זידלונגען אין אַרגענטינא, בראַזיליען. מען פלעגט אונז אָבגעבען נשקשה׳דיגע גרויסען פון די ווייטע מקומות. אין איינינגע פון זיי זענען אויסגעוואַקסען הייסע פּאַטריאָטען פון די נייע יודישע ישובים, און מען האָט פאַראויסגעזאָגט פאַר זיי אַ העררליכע צוקונפט.

און דאָרט האָט זיך ווירקליך אין אַ איבעראַשענד גיכען טעמפּאָ ענטוויקעלט אַ שטאַרק פולסירענד יודיש געזעלשאַפטליך, קולטורעל און עקאָנאָמיש לעבען. די יודישע עמיגראַציע־טוער, וועלכע האָבען בעזוכט די לענדער האָבען אין זייערע פלענער בעזונדערס גערעכענט אויף די לענדער, ערקלערענדיג, אַז מען קאָן אַהין שיקען אַ גרויסע יודישע עמיגראַנטען מאַסע. און גאָר נישט לאַנג ווען די בעקאַנטע פאַריזער עמיגראַציע עסקנים די ה״ה ד״ר מ. קריינין און א. בענזשאַמין זענען אָנגעקומען קיין ניו יאָרק, וואוהין זיי זענען געפאָהרען אויך צוליב אַ רייזה פראַגען פון יודישער עמיגראַציע — האָבען זיי פאַר די דאָרטיגע פרעסע־פאָרשטעהער זיך אויסגעדריקט, אַז „נאָכדעם ווי עס איז אָבגעשטעלט געוואָרען די אימיגראַציע קיין קאַנאַדאַ און דרום אַפריקא, זענען די דרום אַמעריקאַנישע לענדער געבליבען די איינציגע האָפנונג פאַר דער יודישער עמיגראַציע פון מזרח אייראָפּאַ".

אין ליידער, שטאַרק אויפגעטרייסעלט געוואָרען לעצטענס אויך די איינציגע האָפנונג פאַר דער יודישער עמיגראַנטען מאַסע. און וואָס בלייבט איצט איבער צו טון?

אַ טאָג נאָך אַ טאָג קומען צו אונז איצט אָן נייע וואָרנונגען, נייע וועה־געשרייען פון די יודען אין די לענדער פון דרום־אַמעריקא, און צוזאַמען מיט די וואָרנונגען און וועה־געשרייען קומען אָן ידיעות וועגען נייע בעגרענצונגען פון דער איינוואַנדערונג אין די ערטער, עס האַלט אומעטום ביים איינפיהרען קוואָטעס. בעשלוסען זענען שוין פריהאַן וועגען אָבשטעלען בכלל די אימיגראַציע קיין אַרגענטינא, קיין בראַזיליען אויף אַ לענגערע צייט. עס ווערען געהעכערט די וויזעס־אָבצאָהלען דורך פערשידענע־ליי אופנים ווערען פערשפּאַרט אין די יענע לענדער די טירען און טויערען פאַר נייע יודישע עמיגראַנטען פון מזרח אייראָפּאַ. און אין דערזעלבער צייט דערטראָגען זיך גרוסען, אַז די, וועלכע האָבען זיך דאָרט שוין געהאַט צו ביסלעך איינגעאָרדענט, פערלירען די פרנסות, מאַכען דורך זעהר אַ שווערע צייט. און מען הערט אפילו, אַז מען הויבט אָן בענקען — צוריק אַהיים. אין דעמזעלבען אומעטיגען, שטאַרק בעאונרוהיגענדען טאָן קלינגען לעצטענס די גרוסען פון אַרגענטינא, פון פערו, פון קובא, פון מעקסיקא, פון טשילי — פון די אַלע נייע יודישע נעסטען, אויף וועלכע מען האָט אַמאָל אַרויפגעלייגט שטאַרקע האָפנונגען.

שפילט זיך נישט אָפּ פאַר אונזערע אויגען אַ נייע יודישע טראַגעדיע, די טראַגעדיע פון צוזייהטע האָפנונגען אין דרום אַמעריקא, וואו מען האָט געחלומט, אַז דאָרט וועט אַמאָל אויסוואַקסען און פונאַנדערבליהען זיך אַזאַ גרויסער יודישער ישוב, וועלכער וועט איבערשטייגען געוויסע אַלטע געדיכטע יודישע קיבוצים אין מזרח־אייראָפּאַ?

אַלע ניין מאָס ליידען האָבען זיך אין דער לעצטער צייט אַראָבגעלאָזט אויף דעם אָרימען, אומגליקליכען יודישען וואַנדערער.

א. א.

—III—

פאַר דעם יודישען אָרימאַן איז אַלץ איינס
צי ס׳שלאָגט איהם דער סאַוו, דעקרעט אָדער דער פוילישער קאָאָפּעראַטיוו
א. סינגאַלאָווסקי וועגען מצב פון די יודען אין מזרח אייראָפּא

דער בעקאַנטער יודישער כלל־טוער, איינער פון די פיהרער פון „אָרט" א. סינגאַלאָווסקי האָט אי זאַ צייטונגס־געשפּרעך אויף פאָלגענדען אופן כאַראַקטעריזירט דעם איצטיגען מצב פון די יודען אין מזרח־אייראָפּע:

ס׳איז ב׳אמת צו בעדויערען, וואָס איך קום צו אייך אין אַזאַ שווערער צייט, וואָס מיין קומען פון די לענדער, וואו עס קאָנצענטרירען זיך די יודישע מאַסען איז דורכגעדרונגען מיט אַזאַ ביטערקייט. בעזונדערס בעדויער איך דעריבער דערפאַר, וואָס איך בין אייגענטליך ווייט פון די פערשידענע פעסעמיסטישע שטימונגען, פון דער אַזוי גרופענער נאַציאָנאַלער געפאַלענקייט. טויזענטער אַרגומענטען שטאַרקען מיין גלויבען אין דער צוקונפט פון דעם יודענטום אין אַלע לענדער פון מזרח־אייראָפּע, אָבער דער דאָזיגער אָפּטימיזם מיינער דאַרף נישט פערטונקלען דעם ריכטיגען פרצוף פון דער יודישער לאַגע ביים היינטיגען טאָג.

אין עקאָנאָמישען זין האָט זיך די לאַגע אָהן אַ ספק פערערגערט אומעטום. דאָס דערקלערט זיך אין אַ בעטיידענדער מאָס דערמיט, וואָס צו די שטענדיגע קריזיסען, וועלכע זענען שוין געוואָרען כמעט „נאָרמאַלע" טענדענצען, וואָס פערמיסטיגען און דעקלאַסירען דעם גרעסטען טייל פון דעם יודישען האַנדעלס־קלאַס, האָט זיך צוגעמישט אין איצטיגען מאָמענט די ווירקונג פונ׳ם אַלגעמיינעם אויסערגעוועהנליכען קריזיס.

די ענטוויקלונג פון דעם יודישען עקאָנאָמישען לעבען אין בעזונדערע לענדער געפינט זיך, צום בעדויערען, נישט אין דער פולער ענטשפּרעכונג מיט דעם אַרומיגען ווירטשאַפטליכען לעבען. נישט יעדער שריט פון סטאַביליזאַציע און עקאָנאָמישען פראָגרעס ברענגט גוטע פאָלגען פאַר דער יודישער בעפעלקערונג. יעדער אַלגעמיינער קריזיס ווירקט אָבער אונבעדינגט אויפ׳ן פערערגערען די עקאָנאָמישע לאַגע פון די יודען.

אָט פאַרוואָס עס האָט זיך אין פערגאַנגענעם יאָהר פערברייטערט דער פראַנט פון דער יודישער נויט סיי אין דעם הונגעריגען סאָוויעט־רוסלאַנד, סיי אין פוילען און אי ןדעם פעראָרימטען בעסאַראַביען. פו ןאומעטום הערען זיך שטימען פון גרויל און פערצווייפלונג. דער אומגליק איז אָבער אין דעם, וואָס אי ןדעם שאַרפסטען מאָמענט פון פאָלקס־נויט, אין מאָמענט, ווען עס איז נויטיג צו מאָביליזירען אַלע לעבעדיגע כוחות אין די אינטערעסען פון ווירטשאַפטליכען זעלבסט־שוץ, איז אָפּגעשוואַכט געוואָרען די אַקטיוויטעט פון די געזעלשאַפטליכע אָרגאַניזאַציעס, וועלכע אַרבייטען פאַר׳ן יודישען ווירטשאַפטליכען אויפלעבען.

די עקאָנאָמישע קאַטאַסטראָפע אין אַמעריקע, פון וואַנען עס פלעגט צופליסען דער גרעסטער טייל מיטלען אויף צוריקשטעלען די אַרבייט אין מזרח־אייראָפּע, האָט זיך פאַטאַל אָפּגערופען אויף דער געזעלשאַפטליכער אַרבייט פון די יודישע אָרגאַניזאַציעס און בפרט אויף דער אַרבייט פון „אָרט". דער דאָזיגער פאַקט דראָהט נישט נאָר אַ געוויסער צאָהל פון מענשליכע עקזיסטענצען. דער אומגליק איז אַ סך ערנסטער.

אין אַלע לענדער, וואו עס לעבען גרויסע יודישע מאַסען, רייסען זיך אַריין פון פערשידענע זייטען מעכטיגע פאַקטאָרען, וועלכע גראָבען אונטער די עקזיסטענץ פון גרעסטען טייל פון יודישען מיטעל־קלאַס. דער דאָזיגער פּראָצעס קומט פאַר איבעראַל, כאָטש אין פערשידענע פאָרמען. עס פערשטעהט זיך, אַז צווישען דער עקאָנאָמישער פּאָליטיק פון סאָוויעט־רוסלאַנד און די ווירטשאַפטליך־פּאָליטישע טענדענצען, וועלכע ווייזען זיך אַרויס אין פוילען, איז פערהאַן אַ גרויסער אונטערשיד. עס איז דען אָבער נישט אַלץ איינס דעם דעקלאַסירטען אָרעמאַן, צו ער איז געבליבען אָהן אַ שטיקעל ברויט צוליב אַ קאָמוניסטישען דעקרעט, צו צוליב דעם פוילישען סינדיקאַט אָדער קאָאָפּעראַטיוו?

אין דער פערגאַנגענער צייט, ווען יודען האָבען נאָך נישט געהאַט קיין בירגערליכע רעכט, האָט מען נאָך געקענט מיינען, אַז די אויסערגעוועהנליכע לאַגע וועט פערשווינדען צוזאַמען מיט דעם פאָליטישען דרוק, אַז דער געבונדענער איבער די הענד או ןפיס יודישער סוחר וועט צוזאַמען מיט׳ן פערניכטען די בעגרעניצונגען געגען איהם בעקומען די מעגליכקייט פון פרייער ענטוויקלונג. פריהער האָט זיך געהאַנדעלט אין בעזייטיגען די יורידישע מניעות, וועלכע האָבען פערשטעלט דעם וועג דעם יודישען האַנדעל, אָבער עס האָט קיינער נישט געזוויפעלט, אַז די דאָזיגע בעשעפטיגונג אַן און פאַר זיך איז נויטיג און וויכטיג פאַר די אָרומיגע. איצט איז דער אומגליק אין דעם, וואָס מען האָט אָנגעהויבען צווייפלען, צי איז דער יודישער האַנדעל איבערהויפט נויטיג.

און דאָס איז נישט קיין איבערגאַנגס־לאַגע, וואָס קומט פון אַ פעראָרדנונג פון דער מאַכט, אָדער צוליב אַנ׳אַנטיסעמיטיש שפּיצעל. אין אונזער צייט פון פערשאַרפטען סאָציאַלען און עקאָנאָמישען קאַמף, אין דער עפּאָכע פון העכסט־קאָנצענטרירטען קאַפּיטאַליזם און אַקטיווען אַריינמישען זיך פון דער מלוכה אין דעם ווירטשאַפטליכען לעבען, אין דער עפּאָכע פון מאָנאָפּאָלען, קאָאָפּעראַציעס און פערשידענע אַנדערע מינים פון מלוכה׳שען סאָציאַליזם, שטאַרבען אינגאַנצען אָפּ די עקאָנאָמישע פונקציעס פון הונדערטער טויזענטער יודישע הענדלער.

לאָגיש און סאָציאָלאָגיש איז דערפון צו דרינגען די נויטווענדיגקייט פון עקאָנאָמישע איבערגרופּירונגען. עס ווערט דאָ גערעדט נישט וועגען אָנוּלירען די אָדער יענע יורידישע נאָרמען, נאָר וועגען אַריינדרינגען פון די יודען אין אַ גלייכער מאָס מיט דער נישט יודישער בעפעלקערונג אין די נייע ווירטשאַפטליכע צווייגען, וועגען פערכאַפּען פּאָזיציעס אין דער אינדוסטריע און ערד־אַרבייט. דער פערדינסט פון די יודישע רעקאָנסטרוקטיווע אָרגאַניזאַציעס בעשטעהט אין דעם, וואָס אַ דאַנק זייער איניציאַטיוו זענען געלעגט געוואָרען נייע וועגען, לויט וועלכע עס וועלען געהען נאָכדעם אַליין די יודישע פּראָאינטערעסירטע מאַסען, שטיצענדיג זיך אויף דער הילף פון דער מלוכה. אין דעם ליגט דער זין פון דער אָרגאַניזירטער געזעלשאַפטליכער רעקאָנסטרוקטיווער אַרבייט, פון רעזולטאַט פון וועלכען עס איז אָפּהענגיג די ווייטערדיגע עקאָנאָמישע ענטוויקלונג פון די יודישע מאַסען, פון דעם דאָזיגען שטאַנדפונקט אַרויסגעהענדיג, דאַרף דער עקאָנאָמישער קריזיס פונ׳ם יודענטום איצט אַרויסרופען עפּעס מעהר ווי די פראַגע וועגען קאָנקרעטער הילף פאַר אַ בעשטימטער צאָהל נויטבעדערפטיגע, וועלכע עס בעדינט איצט „אָרט" און אַנדערע אָרגאַניזאַציעס.

ווי אַזוי קאָן איך ווערען אַ מלחמה ווען איך האָב געזעהען אַלע קריגס־גרוילען?
אַנ׳אינטערוויו מיט מוסאָליני׳ן

דעם רוימישען קאָרעספּאָנדענט פון „דיילי מייל" איז געלונגען צו בעקומען אַנ׳אינטערוויו מיט מוסאָליניען. דער „דוטשע" האָט איהם פערזיכערט, אַז ער וועט קיינמאָל קיין קריג נישט פיהרען, אויב אַנדערע וועלען נישט נעהמען איטאַליען פאַר דעם האַלז.

ווי אַזוי, האָט געזאָגט מוסאָליני, קאָן איך, וואָס כ׳האָב אַנטיילגענומען אין קריג און געזעהען אַלע זיינע גרוילען, אַריינציהען דאָס פאָלק אין אַ נייע בלוט־פערגיסונג? צי קאָן איך אויסשטרייכען פון מיין זכרון די סצענע, ווי אויף מיינע אויגען האָט אַ באָמבע צוריסען 80 איטאַליענער?

פון מיינע רעדעס, האָט דער „דוטשע" ווייטער געזאָגט, כאַפּט מען אַרויס בעזונדערע פראַזען, כדי צו בעווייזען דער וועלט, אַז איך טראָג זיך אַרום מיט קריגערישע פלענער. אָבער ווען איך רעד וועגען מיין פעסטער שטרעבונג צו שלום און איך ווייז אָן אויף דער נויטווענדיגקייט צו רעווידירען די אָפּמאַכען, ווי אויך אַ מיטעל צו פערפעסטיגען דעם שלום, בלייבען מיינע ווערטער אָהן דעם געהעריגען אָפּקלאַנג.

די אינטערנאַציאָנאַלע לאַגע איז זעהר אָנגעשטרענגטע, די סיבות דערפון דאַרף מען זוכען אין דער נישט גלייכער בעוואָפנונג, דאָס מיליטערישע איבערגעוויכט פון איין מלוכות־גרופּע איבער דער צווייטער פערוואַנדעלט די כלומרשטע גלייכהייט אין פעלקער־בונד אין אַ פוסטען קלאַנג.

איך ווייס, אַז דאָס פראַנצויזישע פאָלק האָט נישט קיין אַגרעסיווע פלענער, אָבער די מיליטערישע העגעמאָניע פון פראַנקרייך אין אייראָפּא האַלט דעם גאַנצען קאָנטינענט אין אַ געשפּאַנטען צושטאַנד.

אַ חוץ דער רעדוקציע פון די בעוואָפנונגען איז אויך נויטיג אַ רעוויזיע פון די טראַקטאַטען, כדי אין אייראָפּאַ צוריקצושטעלען דאָס געפיהל פון זיכערקייט. עס מוזען בעזייטיגט ווערען איינינגע טעריטאָריאַלע אַבסורדען, איינינגע מאָראַלישע אונגערעכטיגקייטען, ווי למשל, די פערקריפּלונג פון אונגאַרן.

איטאַליען שטרעבט גאָרנישט צו בילדען אַ רעוויזיאָניסטישען בלאָק, אָבער דער פרוב אויפצוקלערען די אומנאָרמאַלקייט פון דער איצטיגער לאַגע אין אייראָפּא קאָן נישט שאַפען אַ געוויסע געמיינזאַמקייט פון די אינטערעסען צווישען די בע׳עוולה׳טער פעלקער.

מיר, איטאַליענער, האָט מוסאָליני פערענדיגט, זענען געצוואונגען זיך צו בעוואָפענען, ווייל אונזערע שכנים פערגרעסערען זייערע בעוואָפנונגען. אָבער אונזער בעוואָפנונג האָט דעם איינציגען ציל צו גאַראַנטירען די זיכערקייט פון די איטאַליענישע גרעניצען.

יובילעי פון דער בעריהמטער יודישער געזעלשאַפט
„אַליאַנס איזראַעליט אוניווערסעל"

פּאַריז (יט״א) די לעצטע טעג פון דעצעמבער אַ. י. איז געוואָרען 70 יאָהר זייט עס איז געגרינדעט געוואָרען (1860) די „אַליאַנס איזראַעליט אוניווערסעל" (חברת „כל ישראל חברים"). לויט׳ן אַרטיקעל 1 פון „אַליאַנס"־סטאַטוט איז די געזעלשאַפט געגרינדעט געוואָרען מיט׳ן צוועק צו אַרבייטען אומעטום פאַר דער עמאַנציפּאַציע און מאָראַלישען פּראָגרעס פון די יודען" און צו ערטיילען ווירקזאַמע אונטערשטיצונג די יעניגע, וואָס שטעהן אויס פערפאָלגונגען צוליב דעם, וואָס זיי זענען יודען".

דעם שטויס צו דער גרינדונג פון דער „אַליאַנס" האָט געגעבען דער בעריהמטער דמשק׳ער עלילת־דם־פּראָצעס. לכתחילה האָט די „אַליאַנס" געהאַט צו בעקעמפען אַ שטאַרקע אויסערליכע געגענערשאַפט פון יודען, שפּעטער זענען אין דער „אַליאַנס" ענטשטאַנען אינעווייניגסטע שוועריגקייטען, פעראורזאַכט צוליב מאָטיווען, צו וועלכע עס האָט גורם געווען די דייטש־פראַנצויזישע מלחמה פון 1870־71.

די „אַנגלאָ דזשואיש אַסאָסיישאַן" (ענטשטאַנען אין 1871) איז אָרגאַניזירט געוואָרען לויט׳ן מוסטער און סטאַטוט פון דער „אַליאַנס", מיט וועלכער זי האָט אויך איינגעשטעלט ענגע בעציהונגען.

דאָס ערשטע מאָל האָט מען זיך צו דער „אַליאַנס" געווענדעט וועגען אַנ׳אינטערווענץ לטובת פערפאָלגטע יודען אין 1869. די אינטערווענץ איז געווען נוגע די רוסישע יודען. רוסיש־פוילען האָט בעליטען גרויס הונגער־נויט, און די „אַליאַנס" האָט אָרגאַניזירט אַ הילפס־אַקציע. אין די יאָהרען 1881־82, ווען די פּאָגראָם־כוואַליע אין רוסלאַנד האָט אַרויסגערופען מעכטיגע פּראָטעסט־געשרייען איבער אייראָפּע און אַמעריקע, האָט די „אַליאַנס" געגרינדעט הילפס־ביוראָן פאַר די פּאָגראָם־געליטענע, געגעבען גרויסע סומען און אָרגאַניזירט אַ יודישע מאַסען־עמיגראַציע קיין אַמעריקע. די אַקציע פון דער „אַליאַנס" איז געוואָרען אונטערשטיצט דורך די יודישע קהלות אין לאָנדאָן, ווין, בערלין און ניו־יאָרק.

שוין אין 1866 האָט זיך די „אַליאַנס" פערינטערעסירט מיט דער לאַגע פון יודען אין ארץ־ישראל און צוגעטראָטען צו דער גרינדונג און אונטערשטיצונג פון אַגריקולטור־שולען. שאַרל נעטער איז דעלעגירט געוואָרען קיין א״י צו שטודירען די לאַגע אויפ׳ן אָרט. אין א״י האָבען דאַמאָלס געלעבט ס״ה 13,000 יודען. דערפון האָט זיך בלויז 15 פּראָצ. ערנעהרט פון מלאכה. קיין איין יוד איז נישט געווען אין דער לאַנדווירטשאַפט. דער פּראָיעקט פון שאַרל נעטער צו גרינדען די „מקוה־ישראל"־אַגריקולטור־שול איז אַקצעפּטירט געוואָרען אין 1869. דאָס ערשטע לאַנדווירטשאַפטליכע ווערק אין א״י איז אַזוי אַרום געטון געוואָרען דורך דער „אַליאַנס". (באַראָן עדמונד ראָטשילד האָט אָנגעהויבען זיין ארץ־ישראל־טעטיגקייט נאָך די פּאָגראָמען יאָהרען פון 1881־82).

אין 1918 האָט די „אַליאַנס" געאַרבייט אין די ראַהמען פון קאָמיטעט פון די יודישע דעלעגאַציעס אין פּאַריז לטובת דער זיכערונג פון די יודישע אינטערעסען אויפ׳ן פאָרום פון דער שלום־קאָנפערענץ אין ווערסאַיל.

די הויפּט־טעטיגקייט פון דער „אַליאַנס" קאָנצענטרירט זיך אויפ׳ן געביט פון ערציהונג אין די לענדער פון נאָהענטען מזרח, וואו עס איז אויסגעבויט געוואָרען מיט איהר הילף אַ פערצווייגטע שול־נעץ, וואָס פערשפּרייט מאָדערנע קולטור צווישען די אָפּגעשטאַנ׳ענע טיילען פון יודענטום.

די „אַליאַנס" האַלט אויס שולען אין מאַראָקאָ, טוניס, אַלזשיר, פּערסיען, טריפּאָלי, מעסאָפּאָטאַמיען, א״י, סיריען, אויפ׳ן ראָדאָס, אין גריכענלאַנד און בולגאַריען. זי האַלט אויך אויס צוויי מזרח־שולען פאַר לעהרער און אינסטרוקטאָרען אין פּאַריז און ווערסאַל, אַ פּראָפעסיאָנעלע שול אין ירושלים און אַגרי־קולטור־שול „מקוה־ישראל". אין אַלע לערן־אַנשטאַלטען פון דער „אַליאַנס" בעקומען ערציהונג אַנ׳ערך 40 טויזענד תלמודים און תלמידות. די „אַליאַנס" סובסידירט אויך יודישע שולען און קולטור־אָרגאַניזאַציעס אין אייראָפּעאישע לענדער, צוו. אאַנד. אויך אין פוילען, וואו עס גענייסען פון דער „אַליאַנס"־שטיצע דער יודישער וויסענשאַפטליכער אינסטיטוט אין ווילנע, דער יודאַאיסטישער אינסטיטוט אין וואַרשא א. אַנד.

אַבשותּפ׳ת׳דיגער יודיש־קריסט ליכער הילפס־קאָמיטעט

בענדין (יט״א) אונטער׳ן פאָרזיץ פון גלח פעכע איז דאָ פאָרגעקומען אַ קאָנסטיטואירענדע זיצונג פון אַ בירגערליכען הילפס־קאָמיטעט. די אויפגאַבע פון קאָמיטעט וועט זיין צו העלפען די אָרימע בעפעלקערונג פון בענדין. מצד דער יודישער בעפעלקערונג, זענען אין קאָמיטעט אַריין די פאָלגענדע פערזאָנען: ד״ר פּאָטאַק, ד״ר ווייבציהער, גאָלדפעלד, באַרזיקאָווסקי און פרוי שיין. איינינגע פערזאָן האָבען שוין דעקלאַרירט גרעסערע סומען לטובת דעם הילפס־פאָנד. דער קאָמיטעט וועט אַרבייטען צוזאַמען מיט דער אָבטיילונג פאַר סאָציאַלער הילף ביים היגען מאַגיסטראַט.

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזשער לעבען

נייער פאלקסבלאט

דינסטאג 6 יז טבת תרצ"א

יאנואר
זון-אויפגאנג 7.40
זון-אונטערגאנג 3.25

טפּשות בּירושה...

ווענעז דער „נייער" מעשה מיט דער גרויער באָרד

„די פרישע סענסאציע" מיט דער בוים-ירושה

דעם 31. יאַנואַר 1930 (נומער 27) איז אין אונזער צייטונג געווען געדרוקט פאָלגענדע נאָטיץ אין דער לאָדזשער כראָניק:

„פון צייט צו צייט ווערט לאָדז בעגליקט מיט אַ נייער ירושה פון מיליאָנען און צעהנדליגער מיליאָנען. די ירושות שטאַמען נאַטירליך פון׳ם „גאָלדענעם לאַנד", לאָזט זיך געוועהנליך אויס פון דער גאַנצער געשיכטע, וואָס מאַכט אַן פיל בייז בלוט און ערגערניש — אַ טייך, אָבער בינו־לבינו האָבען די מענשען האָפנונג און לעבען אַרבער שטאַרקע עמאָציעס...

די לאָדזשער האַראָוויצעס, וועלכע וואַרטען שוין פון פאַר׳ן קריג אַן אויף דער ירושה פון פיסקופ האַראָוויץ, וועלכע טרעפט אַן נישט מעהר און נישט ווייניגער, ווי 140 מיליאָן דאָלאַר, האָבען ערשט היינטיגע וואָך זיך דערוואוסט, אַז זיי וועלען פון דער ירושה נישט געניסען, און אַז די גאַנצע ירושה בעקומט עפּעס אַ ווינער געציל האַראָוויץ.

איצט הויבט זיך אָן אין לאָדז אַ נייע מעשה מיט אַ ירושה, וואָס מ׳פּרעטענדירט אויף איהר אויך. פון בערלין אויס.

מיט אַ צייט צוריק איז אין אַמעריקע געשטאָרבען אַ געוויסער סענדער באום, ער האָט נישט איבערגעלאָזט קיין קינדער. אַ ירושה האָט ער אָבער איבערגעלאָזט פון 14 מיליאָן דאָלאַר, האָט זיך אָנגעהויבען אַ געיעג נאָך דער ירושה. דערוואוסט האָבען זיך וועגען דעם עפּעס באומס פון בערלין און זיי האָבען זיך אָנגעהויבען אינטערעסירען מיט׳ן טויט פון סענדער באום און זענען דערגאַנגען, אַז ער שטאַמט פון פּיעטריקאָוו.

האָבען זיך די בערלינער באום׳ס געווענדעט קיין פּיעטריקאָוו נאָך אַן׳אויסצוג, און האָבען דאָרט פון די היפּאָטעק־ביכער אַזאַ נאָמען אַרויסבעקומען, דערוויל האָבען זיך די קרובים פון באום, וואָס וואוינען אין לאָדז, דערוואוסט וועגען דער געשיכטע. זיי ווייסען אָבער נישט, וואו סענדער באום איז געשטאָרבען, וואו די ירושה געפינט זיך, און וואָס מ׳דאַרף פאַרצונעהמען, כדי די ירושה צו בעקומען. איינס האָבען זיי פעסטגעשטעלט, אַז זייער פאָטער איז געווען אַ לייבליכער ברודער פון׳ם פאַרשטאָרבענעם סענדער. זיי האָבען זיך וועגען דעם ענין געווענדעט צו די בערלינער באומס, אָבער יענע ווילען זיי וועגען דעם נישט ענטפערען, מורא־האָבענדיג, אַז די ירושה זאָל זיך זיי נישט אויסגליטשען.

זענען די לאָדזשער יורשים געקומען אין היגען „יאַאָס" פרעגען אַן׳עצה. דאָס ביוראָ פון „יאַאָס" האָט זיך געווענדעט מיט אַנפראַגעס אין בערלינער קאָמיטעט פון „יאַאָס", און צום פּוילישען קאָנסול אין די פאַראייניגטע שטאַטען.

דערווייל וואַרטען די לאָדזשער באומס, אין זייער פינסטערער שטוב אויף זאַווישאַ גאַס אויף אַ ליכטיגער נאַכריכט וואָס ס׳דאַרף זיי ברענגען דער לאָדזשער „יאַאָס".

* * *

איצט, צו דער יאָהרצייט פון דער דאָזיגער נאָטיץ, ווען די לאָדזשער, פּעטריקאָווער, בערלינער און האָציפּלאָצער בוים׳ס ווייסען שוין אַז פון דער גאַנצער „ירושה" געשיכטע האָט זיך אויסגעלאָזט אַ בוידעם, האָט אַ יודישע צייטונג, אַרויסגעגראַבעלט פון אונזער צייטונג די אַלטע שוין אויסגעוועבטע מעשה און מאַכט דערפון אַ נייע „סענסאציע".

פרעגט זיך, צו וואָס שפּילען אין אַזאַ קריטישער צייט אויף די נערוועז פון גאָט־די־נשמה שולדיגע מענשען, אַריינפיהרען זיי אין אומזיסטע הוצאות, און וועקען ביי זיי בחנם׳דיגע האָפנונגען וועגען עפּעס אַ נישט־געשטויגען און נישט־געפלויגענע ירושה־מעשה? אַ מעשה וואָס האָט שוין באַלד אַ גראָהע באָרד.

אזא „זשעל־אזנע גבורה"

אויסצוקאמבינירען 50 טויזענט זלאטעס פון א ביסעל עפּעל!

(א) מאיר זשעלאַזני פון ריימאָנט־פּלאַץ האָט געפיהרט זייט יאָהרען אַ הורט־פּרוכטען־האַנדעל אויף יונה פּילצערס פּלאַץ. מיט אַ פּאָר וואָכען צוריק האָט ער דערצעהלט, אַז ער דאַרף איצט בעקומען אַ גרעסערען טראַנספּאָרט עפּעל, וואָס קאַלקולירט זיך, זעהר ביליג. און האָט די עפּעל פאַרקויפט, נעהמענדיג איינגעצאָהלט פאָראויס. ווען די עפּעל זענען אָנגעקומען, האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז דער טראַנספּאָרט איז פאַרקויפט געוואָרען עטליכע מאָל און ביי אַלעמען האָט זשעלאַזני גענומען געלד בעצאָהלט פאָראויס. דערווייל איז זשעלאַזני נעלם געוואָרען. מ׳האָט איהם אַרומגעזוכט, און ווען מען האָט איהם נישט געפונען, האָט מען וועגען דעם געמאָלדען אין אויספאָרשונגס־אַמט. די אויספאָרשונג האָט פעסטגעשטעלט, אַז זשעלאַזני האָט אַזוי גענומען פאַר פופציג טויזענד זל. האָט זיך צוגעגרייט אַ פּאַס קיין פראַנקרייה און איז אַוועק. זשעלאַזני ווערט געזוכט.

4 יאָהר שווערע טורמע

פאר׳ן גנב׳ענעז א טראנספּארט פּיל״ז־פּאנטאָפּעל

(2) יאַנינאַ אורבאַך (זגערזשער 23) און איציק פיינקוכען וואָס האָט ביי איהר געהאַט אַ לאַגער פון פּילץ־פּאַנטאָפּעל האָבען געמאָלדען אין פּאָליציי, אַז מ׳האָט ביי זיי אַרויסגעגנבעט 380 פּאָר פּילצענע פּאַנטאָפּעל פאַר 1050 זל. און וועש אויף הונדערט זל.

די וועכטערין פון הויז האָט בעת דער אויספאָרשונג ערקלערט, אַז זי האָט אין דער קריטישער נאַכט געזעהען ווי דער געליבטער פון איהר שוועסטער יוזעף לאַסאָטאַ האָט זיך אַראָפּגעלאָזט פון מויער אַראָפּ. לאַסאָטאַ איז אַרעסטירט געוואָרען. ער האָט זיך אָבער נישט מודה געווען. און האָט אָנגעוויזען, אַז די גנבה זענען בעגאַנגען יאַרולסקאַ, פּאַטאַשינסקי און קשענסקי. דערווייל האָט מען זיך דערוואוסט, אַז סטאַניסלאַוו שווידער האָט געקויפט אַנדערהאַלבען טוץ אַזעלכע פּאַנטאָפּעל, נעכטען זענען אַלע פינף געמשפּט געוואָרען פאַר אויספיהרען די גנבה, און שווידער — פאַר קויפען געגנבעטע זאַכען. קיינער פון זיי האָט זיך נישט מודה געווען. דאָס געריכט האָט פאַרמשפּט לאַסאָטאַ׳ן אויף 4 יאָהר שווערע טורמע.

אַלע איבריגע זענען בעפרייט געוואָרען.

געכאפּט דעם „בלוטיגען אלעק"

וואס האט אויסגעפיהרט א רייה רויב־אנפאלען

(2)זייט אַ רייה חדשים האָט די פּאָליציי אַרומגעזוכט אַ געוויסען „בלוטיגען אַלעק", וואָס האָט אויסגעפיהרט אַ רייה רויב־אָנפאַלען אין פאַרמערן און פויזען. פּאָליציי האָט געוואוסט, אַז ער איז אַ לאָדזשער, אָבער נישט געקענט איהם כאַפּען.

מיט עטליכע חדשים צוריק, האָט ד״ר ליפּסקי פון פויזען אַהיימקומענדיג בייגאַכט צו זיך אין וואוינונג געטראָפען דאָרט אַ פאַרמאַסקירטען גנב, ביי אויפברעכען אַ קאַסעטקע. ווען דער גנב האָט דערזעהען דעם ד״ר ליפּסקי, האָט ער אין איהם דריי מאָל אויסגעשאָסען, אָבער נישט געטראָפען. ביז ד״ר ליפּסקי איז געקומען צו זיך איז דער גנב אַרויס געשפּרונגען דורכ׳ן פענסטער פון ערשטען שטאָק און גענומען אַנטלויפען. ווען דער סטרוזש האָט ביים טויער געוואָלט פערהאַלטען דעם אַנטלויפענדען, האָט יענער אין איהם אויסגעשאָסען און פערוואונדעט. פּאָליציי האָט איהם נישט געכאַפּט.

אַ פּאָר טאָג נאָכ׳ן אָנפאַל האָט די פּאָליציי אין פויזען געכאַפּט אַ פערדעכטיגע פּערזאָן אין אַ גנבישער מלינה, ער האָט זיך מודה געווען אין אַנטייל־נעהמען אינ׳ם אָנפאַל אויף ליפּסקין, און האָט ערקלערט אז דעם אָנפאַל האָט אויסגעפיהרט אַ לאָדזשער פויגעל, אונטער׳ן נאָמען „דער בלוטיגער אַלעק" דערביי האָט ער איבערגעגעבען ווי יענער זעהט אויס. די לאָדזשער פּאָליציי האָט דאַן פעסטגעשטעלט, אַז דאָס איז דער גוט־בעקאַנטער פערברעכער אַלעקסאַנדער באַרלאַגאַ.

נעכטען האָט זיך די פּאָליציי דערוואוסט, אַז באַרלאַגאַ נעכטיגט אין שטעטישען נאַכט־הויז אויף דער גאַס פון 28 שיסער פּולק, און אַז ער קומט שפּעט שלאָפען.

דאַן האָבען עטליכע אַגענטען בעשלאָסען איהם אָפּצוּוואַרטען. אַרום האַלב 11 אין אָוונט האָבען זיי איהם ווירקליך דערזעהן. ווען באַרלאַגאַ האָט זיי בעמערקט, האָט ער אַרויסגעכאַפּט אַ רעוואָלווער און געוואָלט שיסען. אָבער זיי האָבען איהם ענטוואָפענט און אַנגעטון קייטעלעך אויף די הענט. נאָך דער ערשטער אויספאָרשונג האָט מען איהם אָפּגעשיקט אין דער טורמע אויף קאָפּערניק גאַס.

דער ראט לטובת דעם קאמיטעט פאר׳ן נאציאנאלען פלאט

היינטיגען שבת וועט אין די זאַלען פון דער וואָיעוואָודזטווע פאָרקומען דער רעפּרעזענטאַציע־באַל, וועלכען ס׳אָרדענט אין דער לאָדזשער וואָיעוואָדע.

פאַראַיאָהרען איז דער באַל נישט איינגעאָרדענט געוואָרען צוליב׳ן קריזיס. הייאָהר אָבער איז בעשלאָסען געוואָרען דעם באַל איינצואָרדנען, כדי צו פאַרשטאַרקען די מיטלען פון נאַציאָנאַלען פלאָט. 15 פּראָצענט פון דער הכנסה וועט געהן לטובת דעם קאָמיטעט פאַר די אָרימסטע אין דער לאָדזשער וואָיעוואָודזטווע.

„שייבלער און גראהמאן"

הויבט ווידער אן צו ארבייטען

(א) מאָרגען הויבט מען ווידער אָן צו אַרבייטען אין די פאַבריקען פון שייבלער און גראָהמאַן, וואו די אַרבייטען זענען אָפּגעשטעלט געוואָרען פאַר די חנאות.

פלייש ווערט ביליגער

(מ) די קאָמיסיע פעסטצושטעלען די העכסטפּרייזען ביים מאַגיסטראַט האָט בעשלאָסען ביליגער צו מאַכען די פּרייזען אויף חזיר־פלייש מיט 20 פּראָצענט. קאַלב־פלייש מיט 15 פּראָצענט, כשרע וואורש מיט 8 ביז 15 פּראָצענט.

די נייע פּרייזען זענען גילטיג פון מאָרגען אָן.

אפּטייקען

היינטיגע נאכט־דיזשורען

(2) היינט בייגאַכט דיזשורירען פאָלגענדע אַפּטייקען: קאַספּערקעוויטש, זגערזשער 54; שיטקעקעוויטש, קאָפּערניק, 26; זונדעלעוויטש, פּיעטריקאָווער 25; סאָקאָלאָוויטש, און שאַט, פּושעיאַ:ד 19; ליפּיעץ, פּיעטריקאָווער 193; ריכטער און לאַבנדא, 11 ליסטאָפּאַד 86.

מכוח דעם הנחה־טערמין פאר פאטענטען

(ב) נעכטען האָט די פינאַנץ־קאַמער דערהאַלטען אַן׳אויפקלערונג, אַז דער הנחה־טערמין פון 14 טען דאַרף אָנגעווענדעט ווערען אויך ביי איינצאָהלען פאַר פּאַטענטען. דעריבער דאַרפען אַלע די, וואָס קויפען אויס איצט פּאַטענטען ביז׳ן 14 ה.ח. נישט צאָהלען די אַנדערהאַלבען פּראָצענט שטראָף.

פונדעסטוועגען, אויב אַ קאָנטראָלע קומט אין געשעפט און שטעלט פעסט, אַז דאָס געשעפט האָט נישט אויסגעקויפט קיין פּאַטענט וועט דער אייגענטימער צאָהלען שטראָף.

טאלאנען פאר ארבייטסלאזע

אויף צו בעקומען בעהייצונג

אין לאָקאַל פון אַרבייטסלאָזען־פאָנד, 28, שיסער־פּולק 32, וועט מען פרייטאָג און שבת אַרויסגעבען טאַלאָנען אויף בעהייצונג פאַר אַרבייטסלאָזע, וועלכע האָלטען אויס אַ פאַמיליע (פריי־לײדיגע זענען אויסגעשלאָסען), עס וועלען רעגיסטרירט ווערען די אַרבייטסלאָזע, וועלכע האָבען זיך פאַרשריבען אויף בעהייצונגס־שטיצע אין צמט פון 22 ביז׳ן 31 דעצעמבער.

די טאַלאָנען וועלען אַרויסגעגעבען ווערען לויט פאָלגענדען סדר:

פרייטאָג, דעם 9 יאַנואַר
A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, Ł, M, N, O.
שבת, ד. 10 יאַנואַר
P, R, S, T, U, W, Z, Ź.

די אַרבייטסלאָזע דאַרפען צושטעלען: 1) אַ פּאַס, 2) לעגיטימאַציע פון אַרבייטספערמיטלונגס־צמט מיט קאָנטראָל־סטעמפּעל פון יעדען חודש און 3) קראַנקען־קאַסע־ביכעל און אַ רשימה פון די מיטגלידער און זייערע פאַמיליעס.

מיט די בעהייצונגס־טאַלאָנען דאַרפען זיך די אַרבייטער מעלדען: אויף וועגלאָווע 3, אָדער 11 ליסטאָפּאַד נומער 107.

גוטע מענשען, רופט זיך אפּ!

(—) אויף אַלעקסאַנדראָווסקאַ 22 ביי דער פרוי קאָס וואוינט מיט זיינע 2 קינדער דער זאָקענמאַכער יהושע זילבערשטיין. ער איז זייט אַ לענגערער צייט אַרבייטסלאָז און האָט נישט, מיט וואָס אַ טאָג איבערצולעבען.

די פרוי איז ביי איהם גייסטיג קראַנק געוואָרען און מ׳האָט זי אָפּגעפיהרט אין קאָכאַנובקע.

די קינדער געהען אויס פון הונגער.

גוטע מענשען דאַרפען זיך פאַראינטערעסירען מיט׳ן גורל פון די דריי נפשות.

יזר. אַרטיסטען־פאַריין אין פּוילען
דירעקטאָריום
און די פאַריינס־מעמבערן

פּעפּגלס. דיר. פאַר לאָדז: שמאָקפּעדער. לײטער: א. בענטאַן

לאָדז.יוד. קאמער־טעאטר
בּלייער אין ווייסען זאל מאַנטייפעל זאבאדניאַ 43
„ארדט"
קינסטל. לײטער:
משה בּראדערזאן.

היינט, דינסטאג, דעם 6 יאַנואַר
2 פארשטעלונגען
אָנהויב 7.45 און 9.45 אין אָוונט,
ווער מיר גוטס גינט

פּראָגראַם: 1) פּראָלאָג, 2) זמירות, 3) די שטאָט, 4) זיבען זאַכען, 5) קישקעלעך גרגלות, 6) יודען זינגען, 7) דער תּאָושנער אורח, 8) אין אַ שיף־געשעפט. 9) אסתר׳קע, 10) רויזען־ליד, 11) נישט־גוט, 12) אונזער מענאושעריע, 13) קאַרט־גרענדע, 14) אין זאַקאָפּאַנע.

אַנסאַמבל לויט׳ן א. ב. פּרויען: זיסעל־גירל, מ. דאַלסקאַ, לאָלאַ זילבערמאַן, שיינע מרים. מאַשע פּעטערמאַן, אלאַ שליפּקאָוויטש. מענער: מ. אַלטמאַן. ש. גאָלדשטיין, ש. דזשיגאַן, מ. קאַן י. רייגגלאָס, י. שומאַכער, י. שיפּער.

טעקסטען: י. ל. פּרץ, מ. בראָדערזאָן, דער טונקעלער, אַ. קאַנאַפּאָטסקי.
מוזיק: ה. רובין, א. בייגעלמאַן און פאָלקס־מאָטיווען!
דעקאָראַציעס און קאָסטיומען: י. ברויגער,
טענץ איינגעשטעלט דורך אירענאַ פּרושיצקאַ.
מוזיק־ליטער—ה. רובין, רעזשי—דזשיגאַן. שומאַכער.
בינע־אינספּעקטאָר—ס. קאַן, ליכט־עפעקטען—יעראָז.

בילעטען צו בעקומען אין קאַסע פון 11 — 2 בייטאָג און פון 5 אָוונט. שבת און יום־טובים אַ גאַנצען טאָג.

זאל פילהארמאניע
זונטאג, דעם 11-טען יאַנואַר, 8.30 אָוונט 2-טער גרויסער קאנצערט פון
חיה׳לע גראבער
געוו. שוישפּילערין פון מאָסקווער „הבימה"
אין ליד און דראמע:
קינדער־לידער
פאלקס־בּילדער
גאס און גנבים־לידער
חסיד׳ישע נגונים.
ביים קלאַוויר: איגנאצי ראזענבוים.
בילעטען צו בעקומען ביי דער קאַסע פון זאַל פילהאַרמאָניע.

דער איצטיגער מצב אין לאדז

לויט די ציפערן פון האנדעלס-געריכט

דאס געריכטס-וועזען פון יעדען לאנד איז די בולטע אפשפיגלונג פון די פערהעלטנישען אינ׳ם יעדען לאנד. די ציוויל-פראצעסען זענען אנ׳אפשפיגלונג פון מאטעריעלען מצב פון דעם לאנד און די קרימינעלע פראצעסען איז דער באראמעטער פונ׳ם מאראלישען צושטאנד פון דער בעפעלקערונג.

דער מאטעריעלער מצב פון אונזער שטאט איז יעדען פון אונז גוט בעקאנט. אבער נאכמעהר טרויעריגער איז, ווען מיר נעהמען די ציפערן פון דער האנדעלס-אפטיילונג ביים קרייז-געריכט אדער די ציפערן פונ׳ם שטאט-געריכט פאר׳ן יאהר 1930.

מיר גיבען אייך אנ׳אויפשטעלונג פאר די לעצטע פיר יאהר, זינט דער מאטעריעלער קריזיס האט זיך אנגעהויבען.

באנקראטען	געריכטס או פויכ:ן	קלויזולעס איבער 100 זל.	האנדעלס-פראצעסען	יאהרען
51	13	888	847	1927
68	19	1310	1154	1928
165	128	3407	1482	1929
226	110	4905	1537	1930
510	270	10510	5080	צוזאמען

ווען מיר נעהמען נאר אן, אז אין די 4 יאהרען האט יעדער איינציגער קאנקורס געקאסט נאר איינשרייב-געלד 250 זלאטעס, וועט אויסמאכען א קימא לן פון 127.500 זלאטעס אליין. דערצו קומט נאך צו די סינדיקס און באנקראט-מאסען קומט ארויס, אז ד י510 באנקראטען האבען די פערארימטע פירמעס אפגעקאסט מיליאנען זלאטעס.

פאר די 4 יאהר זענען געמאכט געווארען 10.510 קלויזולעס, פון איבער 1000 זלאטעס, וואס מיר נעהמען ווידער א קימא לן דורכשניטליך צו 2000 זלאטעס, אזוי וועט נאר דער „וופיס" אליין בעטרעפען אנ׳ערך 250.000 זלאטעס. דאס זענען אלץ ריזען-סומען וואס דאסווירטשאפטליכע לאדז האט אויסגעגעבען אין צוזאמענהאנג מיט דער טרויעריגער צייט.

א שטיקעל בילד גיט אונז אויך דער האנדעלס רעגיסטער ביים קרייז-געריכט, מיר הויבען אן אונזער בעריכט פון יאהר 1916, ווען די דייטשע אקופאנטען האבען איינגעפיהרט דעם האנדעלס-רעגיסטער. ביז ענדע פון יאהר 1930 זענען אריינגעטראגען געווארען 20,548 פירמעס אין דער אפטיילונג „א", (שותפות-פירמעס און פריוואטע אונטערנעהמונגען) און 1466 אין דער אפטיילונג „בע" (קאאפעראטיווען 415 און אקציען-געזעלשאפטען ווי אויך געז. מיט בעש. האפטונג 1051) אין דער צווייטער העלפט פון יאהר 1930 זענען אויסגעשטראכען געווארען אין דער אפט. „א" 68 פירמעס און אין די יאהרען 1916 ביז 1930 — 1383 אין דער אפטיילונג „א" און 377 אין דער אפטיילונג „בע". אין די יאהרען 1929 און 1930 זענען אריינגעטראגען געווארען 4364 פירמעס אין דער אפטיילונג „א".

דאס שטאטישע געריכט האט ארויסגעגעבען אין דעם יאהר 1930 אנ׳ערך 83,000 קלויזולעס ביז טויזענד זלאטעס. (אין יאהר 1929 — 88,200)

איז ציוויל-פראצעסען אנ׳ערך 33.000 (אין יאהר 1929 — 27,500) ד.ה. ס׳זענען אויסגעבערטיגט געווארען אין די 298 ארבייטס-טעג צו 280 קלויזולעס און 93 פראצעסען זענען פערהאנדעלט געווארען טעגליך. דער שעף פון שטאטישען געריכט האט אלזא טעגליך געמוזט אויף די קלויזולעס 560 מאל אונטערשרייבען, ווייל א קלויזולע האט צוויי אונטערשריפטען.

אין לאדז האבען מיר 18 קאמארניקעס, וואס יעדער אייגער פון זיי האט אנ׳ערך 2500 ספראוועס א יאהר און יעדע ספראווע האט איהם אריינגעבראכט אנ׳ערך 15 זל. דאס מאכט אויס 675 טויזענד זל. ווען מיר נעהמען נאר אן 4 זל. פרא קלויזולע או 6 זל. פאר יעדען ציוויל-פראצעס צוזאמען 530 טויזענד זל. אלזא האבען מיר צוזאמען א קימא לן פון 1.200.000 זל. וואס לאדז האט אויסגעגעבען נאר אינ׳ם יאהר 1930.

איצט נעהמען מיר די שטראף-פראצעסען, וועלכע זענען פארגעקומען אין קרייז-געריכט און אין שטאטישען געריכט. אין קרייז-געריכט זענען אין יאהר 1930 פארגעקומען 1030 פראצעסען, (אין יאהר 1929 — 1115 פראצעסען) דערפון זענען געווען אנ׳ערך 100 פרעסע-פראצעסען און אין שטאטישען געריכט זענען אין יאהר 1930 פארגעקומען 27.000 שטראף-פראצעסען (אין יאהר 1929 איז אויך געווען דיזעלבע צאהל).

אינ׳ם ארבייטס-געריכט זענען פאר׳ן יאהר 1930 פארגעקומען 3000 פראצעסען (אין יאהר 1929 — 4330) און 524 שטראף-פראצעסען אין יאהר 1929 — 358).

דער מאטעריעלער סך הכל איז זעהר א טרויריגער און האט זיך שטארק געענדערט צום שלעכטען דאגעגען דער מאראלישער צושטאנד פון אונזער בעפעלקערונג שטעהט אויף דערזעלבער מדרגה וואס אין יאהר 1929.

ב. פ.

דירעקטאר אסקאר וואסערמאן

צו זיין בעזוך אין לאדז

דיר. וואסערמאן פערנעהמט איינעם פון די אנגעזעהענסטע ערטער אין דער דייטשער און אינטערנאציאנאלער פינאנץ-וועלט. ביז יאהר 1912 האט ער פערנומען דעם אמט פון דירעקטאר אין דער „דויטשער באנק". אין יאהר 1912 פיהרט ער דורך די פעראייניגונג מיט דער דיסקאנטא געזעלשאפט און פערבלייבט אלס דירעקטאר פון די צונויפגעגאסענע בענק. וואסערמאן געהערט אויך צום גענעראל-ראט פון דער רייכסבאנק, און צו די אויפזיכטס-ראטען פון אנדערע אינדוסטריע און האנדעלס-געזעלשאפטען.

דעסגלייכען פערנעהמט דירעקטאר וואסערמאן א בעזונדער חשוב׳ען פלאץ אין דער יודישער געזעלשאפטליכער ארבייט אין דייטשלאנד. ער איז פערוואלטונגס-פארזיצער פון דער „אקאדעמיע פיר די וויסענשאפט דעס יודענטומס", קוראטאריום-געוועהלט געווארען אין דעם אדמיניסטראטיוען-קאמיטעט פון דער אגענץ. אין צירוך איז ער דעסגלייכען דערלעגירט געווארען אין דעם פינאנץ-קאמיטעט פון דער אגענץ. און דער קאמיטעט האט איהם געוועהלט אלס זיין פארזיצער.

וואסערמאן האט היסטארישע פערדינסטען פאר דעם צושטאנדקומען פון דער פערברייטערטער אגענץ. אין יאהר 1927-28 איז געווען איינער פון די פיר מיטגלידער פון דער פעראייניגטער ארץ-ישראל׳דיגער אויספארשונגס-קאמיסיע.

אין צירוך אויף דער גרינדונגס-קאנפערענץ פון דער אגענץ האט זיך וואסערמאן ערווארבען א גאנץ בעזונדערע סימפאטיע מיט זיינע ארויסטרעטונגען. די גאנצע קאנפערענץ האט איהם שטורמיש אפלאדירט, ווען ער האט מיט קראפט אויסגערופען:

„מיר דארפען פאלעסטינא אין ארץ-ישראל פערוואנדלען".

מיטגליד פון דער הויכשולע פיר די וויסענשאפט דעס יודענטום" און נאך עהנליכע הויכע אמטען.

זיין גרויסע פאפולאריטעט אבער אין דער ברייטער יודישער עפענטליכקייט פון גאר דער וועלט איז געקומען נאך זיין צוטרעטען צו דער גרויסצוגיגער פראקטישער טעטיגקייט פאר ארץ-ישראל. שוין זייט יאהרען פערנעהמט ער דעם בכבוד׳דיגען אמט פון „קרן היסוד" פארזיצער אין דייטשלאנד. אין יאהר 1929 איז ער געוועהלט געווארען אלס מיטגליד פון אלוועלטליכען דירעקטטאריום פון „קרן היסוד" און דאן — אלס פארזיצער פון דעם זעלבען.

וואסערמאן איז דער פיהרער פון די דייטשע „נישט-ציוניסטען" אין דער אגענץ און איינער פון די זיילען פון דעם גאנצען נישט-ציוניסטישען טייל אין דער אגענץ. פון דעם דאזיגען טייל איז ער אויך

זיינע לייסטונגען זענען נישט אפצושאצען. פערנעמענדיג הויכע פעראנטווארטליכע פאסטענס אין דעם דייטשען מלוכה — און פינאנץ-לעבען — געפינט ער שטענדיג צייט און רופט זיך באלד אב אויף די רופען פו ן„קרן היסוד" צו בעזוכען פערשידענע לענדער, וועלכע ווילען איהם האבען, אלס איינעם פון די העכסטע אויטאריטעטען אין די צירגיסטישע פינאנץ-פראבלעמען. אזוי האט ער בעזוכט מעהרערע שטעט אין דייטשלאנד, שוועדען און טשעכאסלאוואקיי.

א גאנץ בעזונדערע לייסטונג איז זיין איצטיגער בעזוך אין פוילען, און נעכטען איז ער געקומען קיין לאדז אין די אנגעלעגענהייטען פו ןדער איצט געפיהרטער אקציע פאר׳ן „קרן היסוד".

גנבות

(2) אין טאמאשאוו איז בעגנבעט געווארען קאראל קעניגהייט (פילסודסקי 11) די פאליציי האט פעסטגעשטעלט, אז די גנבה האבען אויסגעפיהרט די לאדזער פראפעסיאנעלע גנבים ידידיה קאהאן און שמואל גראנאט.

גראנאט׳ן איז געלונגען צו ארעסטירען, קאהאן איז אנטלאפען און פאליציי זוכט איהם.

אויף דרעוואנאווסקא האבען גנבים ארויסגעגנבעט ב ייאידא רילאקוראווא מלבושים און אנד. זאכען אויף 1800 זל.

„ארדט"

דער איצטיגער פראגראם אין „ארדט" „ווער מיר גוטס גינט" איז פון זשאנר פרעהליכע און זארגלאזע.

די נומערען: „נישט גוט" פון י. ל. פרץ, „יודען זינגע" פון טונקעלער, „אין יך געשעפ ז" פון קאנאנאווסק „קארא ורא׳דא" „מפואישעריע" איי „קצב יונג" פון בראדערזאי זיינען פול מיט געזו:דען און ש־ארקען און קינסטלערישען הומאר אין דער עולם ווייליט זיך ביי זיי אהן אנ׳או פהער, א חוץ דעם האבען אויך גרויס ערפאלג אלע איבריגע נומערען און בעזונדערס די צוויי ערנסטע קאמעראלע נימערען: „אהתר׳קע די געליבטע פון קאזימיר דעם גרויסען" און „די שטאט", די זעלטענע דעקאראציעס פון יצחק בוינער און די מוזיק פון רובין און בייגעלמאן דערגענצען דעם רעשט.

היינט ווערט געשפילט 2 מאל 7,45 און 9,45 אוונד.

APOLLO

היינט פרעמיערע !!!
2 גרויסע פילמען 2
— I —
אין גלאנץ פון קיניגעטען
(Kniaginiuszka)
ערא טישע סאלאן דראמע, געשאפען אויפ׳ן גרונד פון רוסישען לעבען.
אין די הויפט ראלען:
ESTHER RALSTON, NEIL HAMILTON.
— II —
„רייז פון איראפע"
פילם פון אונגעוויינליכע פאסירונגען, געלעכטער, הומאר און פרעהליכקייט.
אין די הויפט ראלען:
Liljana Harvey, IGO SYM
אנהויב 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בטאג. סימפאניש ער ארקעסטער אונטער ד ר ליטונג פון ה׳ א. ביינעלמאן

היינט אקאדעמיע לכבוד משה סטאווסקי אין „הזמיר"

היינט אין אוונד קומט פאר אין „הזמיר" א פייערליכע אקאדעמיע לכבוד דעם בעריהמטען שריפטשטעלער משה סטאווסקי.

סטאווסקי וועט האלטען א רעפעראט איבער „די פרוי ביי די אראבער" און אויך רעציטירען איניגע פון זיינע בעסטע ווערק ווי: „איך און מיין קאץ", „די געלע הון", „פאר וואס איז דער ים געזאלצען?" א. א.

סטאווסקי איז בעקאנט אלס א גלענצענדער רעציטאטאר, וועלכער לאזט איבער א גרויסען איינדרוק אויף די צוהערער.

אין דער אקאדעמיע בעטייליגען זיך אויך רעד. י. אונער און דיכטער יצחק קאצענעלסאן, וועלכע וועלען געבען אנ׳אפשאצונג איבער די ליטערארישע טעטיגקייט פון משה סטאווסקי.

דאס יודישע לאדז וועט געוויס אויסנוצען די זעלטענע געלעגענהייט און צאהלרייך בעזוכען די אקאדעמיע.

אויפגעהאנגען א קאמוניסטישע פאהן

(א) אויף רוג פילסודסקיעגא און נארוטאוויטש האבען אומבעקאנטע אויף די עלעקטרישע דראטען אויפגעהאנגען א רויטע פאהן מיט קאמוניסטישע לאזונגען.

פאליציי האט די פאהן בעזייטיגט.

מארגענדיגע פייערליכע א"י-אקאדעמיע אין פילהארמאניע

צו דער ארץ ישראל אקאדעמיע וואס קומט פאר מארגען מיטוואך אין פילהארמאניע האבען א גאנצע רייהע דעלעגאציעס פון פערשידענע פעראיינען און ארגאניזאציעס מיט זייערע פעהנער געמאלדען וועגען זייער אנטייל.

דיכטער לייב יפה, דער הויפט דירעקטאר פון „קרן היסוד" אין ירושלים, וועלכער וועט אויף דער אקאדעמיע ארויסטרעטען מיט א רעדע אויף ר. ט.: „10 יאהר ארץ ישראל ארבייט", קומט קיין לאדז, מארגען האלב 5 נאכמיטאג, אין דער פייערונג בעטייליגט זיך אויך דער ארקעסטער פון „בר כוכבא".

היינט און פאלג. טעג!
גרויסער הומאריסטישער פראגראם!
פרעכטיגע קרעאציע פונ׳ם הומאר-קעניג
HAROLD LLOYD
אין קלאנג-מייסטערווערק א. נ.:
פראכט פון געפאר
אנהויב אין געוועהנליכע טעג 4 נאכמיטאג שבת, זונטאג און יום-טוב 2 א זייגער בייטאג.
פאפולערע פרייזען.

טעאטער, קינא און מוזיק

וועכענטליכע אפטיילונג

חיה'לע גראבער

איהר ערשטער קאנצערט אין לאדזער פילהארמאניע

אט דאס איז עס!

דאס, וואס מען רופט קינסטלערישער טעמ-פעראמענט.

אבער — מיט א צולאג — מיט דער ברכה פון מאס, פון טאנץ, פון קולטור!

אין אלגעמיין האבען מיר זיך נישט צו פערקלאגען אויף א מאנגעל אין טאלענטען בכלל און אין סצענישע בפרט, אבער אין ערגיץ פעהלט נישט אזוי אונזערע קינסטלער-מאס, טאקט און קולטור, ווי אויפ'ן געביט פון טעאטער.

* * *

דער גרויסער איבערצייגענדער כוח פון דער „הבימה"-קינסטלערין, חיה'לע גראבער איז איהר אבסאלוטע אנדערשקייט, איהר פרישות'דיגע, וואלט איך געזאגט, אפגעזונדערטקייט פון דעם ווירוואר'דיגען און אומברחמנות'דיג-דעטאנירענדען, וואס נאר פון דער נאטור-פערשטאפטע אויערען קענען עס פערטראגען, און נאר דאלטאניזירטע אויגען קענען עס פערליידען...

חנה'לע גראבער איז דעריבער שוין פון דער ערשטער ערשיינונג איהרער — איבערראשונג: אנגענעהמע, ליבע איבעראשונג.

א זילבערן אלעבאסטער-קלאהר קוואל-וואסער פון די העכסטע בארג-הויכען —

וואו בתולים-שניי, געקושט פון זון-גאלד קלינגט אראפ אין א טאנצענדיגען ניגון.

אין חיה'לע גראבער קודם כל — ניגון פונ'ם לויטערען קוואל, וואס הייסט: קינד, פאלק, און רעליגיעזע עקסטאטיק (דער דריי-בינד פון איהר רעפערטואר, אין וועלכען מיר האבען זי געהאט די געלעגענהייט צו הערען).

* * *

פערגלייכען?

אונזערע טעאטער-לאפיטוטען, און סתם-ספאדעק-דרייער שטעלען זיך דאס רוב אין דער פאזיציע פון קרילאווס-אייזעל, וואס זיין הארץ ליגט איהם נעהנטער צו דעם האהן, ווי צו דער נאכטיגאל, און עס וואלט מיך נישט געוואונדערט, ווען אזעלכער איינער גיט א זאג, אז חיה'לע גראבער איז אפילו גאנץ גישקשה נאר... זי האט א שווארצע שטימע פון שאליאפינען פון סיראטא'ן, אדער פון שעפסעלע כעלעמער...

חיה'לע גראבער איז דערווייל אומפערגלייכליך, אלס יודישע דיסעיזע, און אויב דווקא יא פערגלייכען, קאן מען אפשר געפינען א געוויסען צוזאמענהאנג פון איהרע קראציעס מיט דער פאסצינירענדער קונסט פון איוועט זשילבער.

וויפיל חן און גראציע אין יעדער פראזע, אין יעדען טאן, אין אימליכער תנועה!

וויפיל געמאסטענקייט און געוואויגענקייט אין יעדער בעוועגונג!

וויפיל בגיסטע, עכט-קינסטלערישע קולטור אין יעדען לידעל — אין איטליכען שטריך פון איהר רייכען רעפערטואר!

אט דאס איז עס:

א יונגע יודישע, עכט-יודישע פרומע קינסטלערין, וואס שפילט מיט דעם בלאנקענדען שניר פערל — די ירושה פון דעם צווזונגענעם מאלקסגייסט.

גענוס פון איבער-געמיט!

* * *

און ביי חיה'לע גראבער געשעהט עס אויף אונזערע אויגען דער נס פון די פערל!

פערל — דערציילט דאס פאלק — דער באבע'ס פערל פערלירען דעם חן און גלאנץ נאך דער באבע'ס טויט.

געל ווערען זיי, אפגעבליאקירט, פערלירען דעם חיות...

די מאמע טראגט זיי נישט — די כאראקטערלאזע געגענווארט פון אונזער גרוי לעבען — פאר דער מאמעס האלז זענען די פערל „נישט מאדערען" —

און, אז דאס אייניקעל טוט זיי אן, די פערחלשטע פערל אויף איהר קלאהרען, ליכטיגען האלז, און לויטערע מיידעלשאפט בעהויכט זיי און בעלויכט זיי — בעקומען דער באבעס ירושה-פערל צוריק דעם חיות-גלאנץ, אין עס ווערט אויף אלע אזוי גוט אזוי האפנונגספאל, אזוי האפערדיג אויף דער נשמה —

פון דער נשמה'דיגער, פערל'דיגער קונסט פון דער יודישער דיסעיזע חיה'לע גראבער!

מ. ב.

ש. קוטנער זאל פאהרען קיין לאנדאן

בשעת ש. קוטנער האט פערלאזען דאס ריגער טעאטער, האט ער געפלאנט צו פאהרען קיין פוילען. ווילנע און לאדז האבען געפיהרט מיט איהם אונטערהאנדלונגען און זענען פאראויס איינגעגאנגען אויף אלע זיינע פאדערונגען.

איצט האט זיך די לאגע געביטען. ש. קוטנער האט בעקומען אנ'אנגאזשעמענט קיין לאנדאן. דערביי האט מען איהם פארגעלייגט אזא הויכען האנאראר, אז אנ'אנדערער אקטיאר אויף זיין ארט וואלט שוין לאנג א-ויסגעפלויגען אויף אנ'עראפלאן קיין ענגלאנד...

ש. קוטנער אבער האט נאך דערווייל קיין ענטפער נישט געגעבען. ער זיצט אין ריגע און „פארשט די קאניונקטור אויפ'ן וועלט-מארק פון יודישען טעאטער". וועט ער קיין בעסערס נישט געפינען, וועט ער אננעהמען דעם אנבאט פון לאנדאן. 18 פונט א וואך, וואס מען לייגט איהם פאר.

יונגער קאמפאזיטאר אברהם בייגעלמאן

א ברודער פון בעליבטען קאמפאזיטאר דוד בייגעלמאן

אין היינטיגען סעזאן שאפט אברהם בייגעלמאן מוזיקאלישע קאמפאזיציעס צו א טייל נומערן פון די רייכע „ארט"-פראגראמען.

מעשה'לער וועגען יודישע אקטיארען

רודאלף שילדקרויט

רודאלף שילדקרויט האט דעם ערשטען זומער זיינעם אין אמעריקע געוואוינט אין ראקאוועי ביטש, אין א בעקאנטען יודישען האטעל. מיר פלעגען זיך אפט טרעפען און זיך צוהערען צו זיינע שעהנע מעשה'לעך:

איינמאל, אין אנ'אינדערפריה, בין איך מיר געגאנגען באדען. ווי געוועהנליך, איז מיר אויסגעקומען פערבייצוגעהען דעם האטעל וואו שילדקרויט האט געוואוינט. זעה איך ווי שילדקרויט זיצט אויפ'ן פארטש, און זיין קאפ איינגעגראבען אין די הענד. „גוט מארגען, הער שילדקרויט"! האב איך אויסגעשריגען, און איך האב גרוא טעט צו הערען דעם געוועהנליכען ענטפער: „גוט מארגען, דו יורישער קאמפאניסט"! אזוי פלעגט ער מיך אדרעסירען. אבער ווי איבערראשט בין איך געווארען, ווען איך האב אנשטאט אנ'ענטפער דערהערט ווי ער כליפעט, גאנץ איינפאך ער וויינט.

— הער שילדקרויט, וואס האט מיט אייך פאסירט? — האב איך אויסגערופען דערשראקען.

— פראגט ניכט, גוטע יונגע; פראגט ניכט. עס האט מיט מיר איין גראסעס אונגליק פאסירט. איך האב מיך גאנץ היבש דערשראקען, און כ'האב גענומען נערוועז שרייען: — הער שילדקרויט, וואס איז מיט אייך געשעהען?!

ער גראבט איין זיין קאפ טיפער אין זיינע ארעמס, און זאגט מיט א וויינענדיגע שטימע:

— איך, רודאלף שילקרויט, איך האבע מיט קעלנער אין קארטען געשפילט! שטעלען זי זיך פאר, מיט איינפאכע קעלנער האבע איך אין קארטען געשפילט!

איך האב מיר געוואלט שטארק צולאכען פון דער שיקליכער דראמע... אבער זעהענדיג זיין פערצווייפלונג, און אמת'ע טרעהרען, האב איך איהם גענומען טרייסטען:

— הער שילדקרויט, בערוהיגט אייך ס'איז אמעריקע, א דעמאקראטישע לאנד! דא מישען זיך אויס אלע אינאיינעם, ספעציעל אין יודישען טעאטער.

אין ער שרייט נאך העכער: „וואס רעדען זי? זי מוזיקער, וואס זי זינגט! ביי אונז אין דייטשלאנד — קינסטלער אונד קעלנער צוזאמען, וואס רעדען זי? גאט מיינער! איך, שילדקרויט, דייטשער קעניגליכער שוישפילער, האבע מיט קעלנער אין קארטען געשפילט".

פרעג איך ווי אזוי עס האט פאסירט.

דערצעהלט ער מיר, אין א ריינעם יודיש

— ביז איצט האט ער געוויינט און גערעדט זיך אין דייטש:

— ס'איז דאך זומער, זעצט מען זיך שפילען אין ווייסע העמדער — און ווייסע העמדער טראגען דאך אלע... ווער זאל וויסען ווער זיי זענען? אבער אויף צומארגענס, איך גיב א קוק אויף די וועיטערס, זעה איך, עס זענען בעקאנטע פנים'ער"... — און ער הויבט ווידער אן זיך קלאגען און שרייען אויף דייטש, מיט א וויינענדיגען טאן: „שטעלע זיך פאר, מיט וועמען איך האבע אין קארטען געשפילט!

בערוהיג איך איהם: — הער שילדקרויט ווען איהר וועט זיין אין אמעריקע א צוויי-דריי יאהר, וועט איהר אויף דער גאנצער זאך קוקען אנדערש...

שרייט ער נאך העכער. — איך? איך?! נימאלס, נימאלס אין מיין לעבען!

די לעצטע ווערטער האב איך שוין געהערט געהענדיג. ווייל איך האב איהם איבערגעלאזט א צוקאכטען און א שרייענדיגען.

מיט דריי וואכען שפעטער, מען האט זיך שוין געקליבען פאהרען אין שטאט אריין מאכען פארבערייטונגען פאר'ן סעזאן, געה איך אריין אין קאפע ארום פיער א זייגער נאכמיטאג, זעה איך ווי רודאלף שילדקרויט שטעהט אין ארגומענטירט מיט א יונגען קעלנער. קלעהר איך ביי זיך: זעה וואס א דייטש קען. ער קען זיך נאך אלץ נישט בערוהיגען זייט דאן. ווי איבערראשט בין איך אבער געווארען, ווען איך האב געהערט אזא געשפרעך צווישען שילדקרויט'ן און דעם יונגען קעלנער:

— העי דו, יונגע — זאגט שילדקרויט אין א גוטמוטיגען טאן, — דו ביזט א געשייטער קערל דו האסט לעצטען זונטאג געוואנען הונדערט און צוואנציג דאלאר, האסט אונז איינגעפאקט און דו שפילסט ניכט מעהר. אבער וואו איז מיינע זעכצהן דאלאר וואס דו קומסט מיר?

דער יונגער קעלנער גיט א שמייכעל און וויל ענטפערען, שלאגט איהם שילדקרויט איבער: „הער, דו יונגע, איך גלייך דיר זעהר ביים קארטען-טיש, אויב דו שפילסט מיט אונז ווייטער, איז זעכציהן דאלאר, וואס דו קומסט מיר אפגעווישט, איך שענק עס דיר.

ענטפערט דער קעלנער מיט א געלעכטער:

— גוט, הער שילדקרויט.

— ניין, איך גלויב דיר ניכט! — זאגט שילדקרויט, גיב מיר דיין האנד!

דער קעלנער האט איהם געגעבען די האנד, אז היינט שפילט ער מיט איהם. איך בין זיך אוועק, און אין די אויערן האט מיר געקלונגען דער געוויין פון א דריי וואכען צוריק, און איך האב איהם געטרייסט: — הער שילדקרויט, ווען איהר וועט זיין אין אמעריקע צוויי-דריי יאהר, וועט איהר קוקען אויף דער גאנצער זאך אנדערש, און ער האט דאן געשריגען: נימאלס, נימאלס אין מיינעם לעבען"!..

דער שמאלץ-קאפ, האט צושמאלצען דעם דייטשען קייזער קעניגליכען שוישפילער אין פערלויף פון דריי וואכען...

יאזעף רומשינסקי.

וואס יודישע אקטיארן דערצעהלען וועגען אברהם גאלדפאדען

געזאמעלט פון זלמן זילבערצווייג.

שמעיה גאלדפאדען, א ברודער פון אברהם'ען, דערצעהלט:

איך האב אברהמ'ען כמעט נישט געקענט, ווייל איך בין זעהר יונג געווען, ווען ער איז אוועק פון אלט-קאנסטאנטין. ווען איך בין שוין געווען א יונגער בחור, און כ'האב זיך געפונען ביי מיין ברודער יודעל אין קיעוו, איז אנגעקומען מיין ברודער אברהם מיט דער טרופע. יודעל און אברהם זענען געווען צוקריגט און דעריבער האט זיך יודעל אפגעזאגט איהם אויפצונעהמען אדער צו געהן איהם בעזוכען.

איך, אבער, האב געהאט א שטארקען חשק צו זעהן מיין ברודער אברהם, וואס איז שוין געווען זעהר בעריהמט, בין איך אוועק אין טעאטער און געטראפען שוין ביי „עלינוי", זאכ'ן שפילען.

איך האב געווארט ביז די אקטיארען וועלען ארויסגעהן, און מסתמא וועט צוזאמען מיט זיי אויך מיטגעהן מיין ברודער. אזוי איז טאקי געווען. איך האב איהם באלד דערקענט, בין צוגעגאנגען צו איהם און איהם אויסגעשטרעקט די האנט.

ער אבער, האט זיך נישט געאיילט צוריקצוגעבען די האנט און האט געפרעגט:

— ווער ביזטו?

— איך בין שמעיה, דיין ברודער — האב איך איהם געענטפערט.

— ער האט מיך אנגענומען ביי דער געמבע, מיך גוט אנגעקוקט און געזאגט:

— יא, דו ביזט טאקע מיין ברודער, איך וועל דיר געבען די האנט, ערשט ווען דו וועסט ווערען א מענש...

און ער האט מיר די האנט געגעבען ערשט אין עטליכע און צוואנציג יאהר ארום, ווען ער איז געקומען אין אמעריקע, וואו איך בין שוין געווען פון פריהער".

דער דיריגענט דוד הירש דערצעהלט דאס פאלגענדע:

— איך בין געווען דיריגענט ביי גאלדפאדען אין רומעניען, און כ'האב איבערגעשריבען זיינע קאמפאזיציעס. געוועהנליך פלעגט עס אזוי ציגעהן. גאלדפאדענ'ען פלעגט איינפאלען עפעס א מעלאדיע. קיין נאטען האט ער נישט געקענט, נאר ער האט זיך געהאט זיינע אייגענע סמנים. פלעגט ער זיך פערשרייבען „זיינע" נאטען. דערנאך פלעגט ער אריינרופען מאיר בעגעלטרעגער, דער פאטער פון דער שפעטערדיגער אקטריסע לאה'קע ווינטרויבגראף. ער איז געווען דער מבין. גאלדפאדען פלעגט פאר איהם פארזינגען זיינע מעלאדיעס. אין איהם די מעלאדיע געפעלען, פלעגט גאלדפאדען זי דערנאך זינגען פאר מיר, און איך האב זי פערשריבען אין א געשליפענער פארם, מיט ריכטיגע נאטען. סאמער אבער, איז דער מאטיוו נישט בעפעלען דעם בייגעלטרעגער, האט גאלדפאדען צוריסען זיינע נאטען.

„ער פלעגט זאגען, אז מאיר דער בייגעלטרעגער איז „דאס פאלק". און א מעלאדיע, וואס געפעלט נישט דעם פאלק, דארף נישט געבוירען ווערען.".

סעמיועל פארקויף דערצעהלט:

מיר האבען געשפילט אין יאסי. גאלדפאדען איז ארומגעגאנגען ממש אהן הויזען, האב איך איהם געבראכט א שניידער, א געוויסען לעדער, וואס האט זיך אונטערגענומען איהם אויפצונעהען א פאר הויזען פון זיין אייגענעם שטאף.

ווען גאלדפאדען האט זיך געהאט אפגעקליבען א געוויסען שטאף, רופט זיך אן דער שניידער:

— ע, איהר זייט דאך טאקע א מבין, ווארים פון זעלבען שטאף האט זיך אויך אפגעקליבען א פאר הויזען אונזער גביר, ר' לייבעלע קאנער.

— וואס, איינער האט שוין א פאר הויזען פון דעם שטאף? — האט גאלדפאדען אויסגערופען — אויב אזוי, נעהם איך נישט דעם שטאף. און ער האט טאקע נישט גענומען.

אין אפגרונט

אסענסאציאנעל-עראָטישער ראמאן (45

סענס-ציאנעל-עראטישער ראמאן

ענדליך איז געוואָרען צעהן אַ זייגער. באַלד דאַרף קומען דער ציג פון פּאַריז. ער האָט זיך שנעל אָנגעטאָן, כדי אַרויסצוגעהן באַגעגענען זיין געליבטע. ער וועט עסען פריהשטיק צוזאַמען מיט איהר, וועט אָפּשיקען דעם באַגאַזש און אום פינף וועלען זיי אָפּפאָהרען.

עס איז אַ שעהנער טאָג, מיט אַ לויטערען הימעל, דער ים איז טונקעל בלוי, אַלץ לעבט און טאַנצט, און אונטער די פענסטער פון האָטעל שפּילט מען אויף פערשידענע מוזיקאַלישע אינסטרומענטען. מען שפּילט איטאַליענישע מעלאָדיעס, עס ציטערט ביים האַרצען. איר'נעס בילד שוועבט איבער די מעלאָדיעס. איהר בילד איז ריהרענד און טרויעריג! אָ, ווי ווייס איז איצט אַלץ פאַר איהם וואָס פאַר אַ שעהן לאַנד ער פערלירט, און וואָס פאַר אַ בענקעניש נאָך די זאַכען, וואָס ער האָט צוגעזאָגען און קען מעהר נישט גאַנץ מאַכען!

עס איז צייט, ער זאָל אַוועק!

אַרויסגעהענדיג פון האָטעל, האָט ער שוין בעגעגנט אַ דינער. „אַ בריף פאַר דעם הערען קאָנסול!" קיינער ווייס נישט זיין אַדרעס, אויסער פּאַני. און ווען ער האָט בעטראַכט דעם קאָנווערט, האָט ער זיך דערשראָקען. ער האָט פערשטאַנען. ער האָט דעם בריף בעעפענט. פּאַני שרייבט:

„ניין, איך קען נישט פאָהרען. עס איז אַ רויסע אונטערנעהמונג, צו וועלכען מיר פעהלט די קראַפט. פאַר אַזאַ אונטערנעהמונג, מיין פריינד, דאַרף מען זיין יונג, און דאָס פעהלט מיר. אָדער מען דאַרף זיין פערבלענדעט דורך אַ פייערדיגע ליידענשאַפט, וועלכע מיר ביידע האָבען פערלוירען. פינף יאָהר צוריק, אין די גליקליכע טעג וואָלט דיינער אַ וואונק מיך געטריבען צום עק וועלט. דו קענסט נישט לייקענען, אַז איך האָב דיך געליבט ליידענשאַפטליך, איך האָב דיר געגעבען אַלץ, וואָס איך האָב געהאַט, און ווען איך האָב זיך מיט דיר בעדאַרפט שיידען, האָב איך געליטען מעהר ווי איך האָב געליטען פאַר אַן'אַנדער מאַן, אָבער אַזאַ ליבע ווערט אָפּגענוצט, דער געדאַנק, אַז דו ביזט אַזוי יונג און אַזוי שיין, מאַכט מיר ציטערען, ווייל איך האָב אַזוי פיל זאַכען צו היטען. איצט קען איך עס נישט! דו האָסט מיך געמאַכט ליבען צו לאַנג, האָסט מיך געמאַכט ליידען צו לאַנג. איך בין מיד!

די לאַנגע רייזע און דער נייער לעבען שרעקען מיך. איך ליב צו זיין גאַנץ שטיל, איך בין קיין מאָל נישט געווען ווייטער, ווי די טורמע! אין די הייסע געגענטען ווערען פרויען שנעל אָפּגעלעבט. דו וועסט נאָך זיין פאַר דרייסיג יאָהר און איך וועל שוין זיין געל און אַלט. דו וואָלסט דאַן חרטה געהאַט פאַרוואָס דו האָסט אַזוי פיל מקריב געווען. און די אָרימע פּאַני וואָלט דאַרפען אַלץ אויסשטיין, איך האָב אַליין געלייענט אין דיינע רייזע־ביכער, אַז אין מזרח־לאַנד איז דאָ אַ מנהג, ווען אַ פרוי נאַרט אָפּ איהר מאַן, פערנייט מען זי לעבעדיקערהייט מיט אַ קאַץ אין אַ זאַק, דאַן לייגען זיי אַוועק דעם צאַפּלדיגען זאַק אין אַ לעכערדיגען מולטער אויף דעם ברעג ים אונטער אַ ברענענדיגער זון. די פרוי שרייט, די קאַץ דראַפּעט — ביידע קעמפען פאַר לעבען בעת דער מולטער זינקט און בעגראָבט די צוויי געפאַנגענע.

אַזאַ גורל וואָלט דערוואַרט אויף מיר און דיר.

איך האָב עס דיר פריהער בעדאַרפט צו זאָגען. אָבער איך האָב נישט געוואַגט, ווייל איך האָב געזעהען, אַז דו ביזט אַזוי ענטשלאָסען, דיין ענטוזיאַזם האָט מיך דאַן געוואונען, דערצו איז געקומען דער שטאָלץ פון יעדער פרוי, דער שטאָלץ צו געווינען צוריק דעם מאַן, וואָס האָט איהר פערלאָזען. אָבער אין מיין האַרצען האָב איך געפיהלט אַ פוסטען קבר, עפּעס איז שוין פון דאָרטען פערשוואונדען. מיין נישט, אַז דאָס איז צוליב דעם אָרימען פלאַמאַן! פאַר איהם, פאַר דיר און פאַר אַלע אַנדערע איז דאָס גלייכע. מיין האַרץ איז טויט! אָבער איך האָב דעם קינד, אָן וועלכען איך קען נישט לעבען, און וועלכער ציהט מיך צום פאָטער, וועלכער האָט זיך מקריב געווען פאַר ליבע, און וועלכער איז געקומען צו מיר פון טורמע, אַזוי ליב איבערגעגעבען, ווי ביי אונזער ערשטער בעקאַנטשאַפט. שטעל דיר נאָר פאָר, די ערשטע נאַכט, וואָס ער איז געקומען פון טורמע, האָט ער פערבראַכט אין ווייגען אויף מיין אַקסעל. איצט זעהסטו אַז דו דאַרפסט זיך נישט ערגערען.

איך האָב דיר געזאָגט, מיין פריינט, אַז איך האָב צופיל געליבט. איך בין אויסגעשעפּט, איצט וויל איך, איינער זאָל מיך ליבען, איינער וואָס זאָל מיך גלעטען און בעוואונדערען. ער וועט שטענדיג ליגען ביי מיינע פיס, ער וועט קיינמאָל נישט זעהען אַ קנייטש אויף מיין פנים אָדער אַ גרויע האָר אין מיין קאָפּ ווען איך וועל מיט איהם הייראַטען, וועל איך טון איהם די טובה, איצט זעה! איך האָב אַלץ פערזאָרגט דו זאָלסט מיך מעהר קיינמאָל נישט געפינען. פון דעם וואָקזאַל, וואו איך שרייב דעם בריף, זעה איך די הויז, וואו מיר האָבען פערבראַכט אַ סך גליקליכע און ביטערע שעהן. איבער איהר טיר הענגט אַ צייכען פאַר נייע שכנים. דו ביזט פריי! דו וועסט פון מיר מעהר נישט הערען, אַדיע! איין קוש! דעם לעצטען קוש, מיין טייערער, מיין טייערער!

(ס ו ף).

נייע פעראָרדנונג וועגען מעלדע-פליכטען

מיט דעם ערשטען יאַנואַר 1931 איז אריינגעטרעטען אין קראַפט די נייע פעראָרדנונג פון די מיניסטאָרען פאַר אינערע ענינים, מיליטערישע ענינים און אויסערע ענינים פון 16־טען סעפּטעמבער 1930, וואָס איז געוואָרען אָבגעדרוקט אין דעם „דזיענניק אוסטאַוו" נומער 84 פון 4־טען דעצעמבער 1930.

די דאָזיגע פעראָרדנונג האָט אַ שייכות מיט דעם מיליטער־פליכט־געזעץ און עס שטעלט זיך פאַר אויף פאָלגענדען אופן:

די שטעטישע און דאָרפישע געמיינדעס האָבען דעם חוב צו פיהרען אַ גענויע עווידענץ סיי פון דער שטענדיגער וואוינענדיגער בעפעלקערונג, ווי אויך פון די פערזאָנען, וואָס פערווייל"ען אין זיי אַ געוויסע צייט.

סטאַביל וואוינהאַפט אין דער געמיינדע איז דער, וואָס האָט אין דעם דאָזיגען אָרט זיין וואוינונג און אונטער אַזעלכע פערהעלטנישען, וואָס ווייזען קלאָר אַרויס, אַז דער אָרט איז דער צענטרום פון זיינע פערזענליכע און ווירטשאַפטליכע אינטערעסען.

אונטער אַ אַנדער בעדינג הייסט, אַז אַ פערזאָן ווילט בלויז אין דער דאָזיגער געמיינדע אַ בעווייז, אַז די פערזאָן וואוינט אין דער געמיינדע איז דאָס, אַז ער איז איינגעשריבען אין רעיעסטער פון דעם דאָזיגען אָרט.

מאָמענטאַן אַבוועזענד אין זייער געמיינדע זענען די דאָזיגע, וועלכע געפונען זיך אויף אַ רייזע, אַרבייטען אַ געוויסע צייט — סעזאָן־מעסיג, — ערגעץ אַנדערש, פערזאָנען, וואָס זענען אויף קוראַציעס אָדער אין שפּיטאָלען, אָדער גאָר מאַנכע וואָס שטודירען ערגעץ אַנדערש, פערווייל"ען ערגעץ אַנדערש, צוליב פעראיבערגעהענדע אומשטענדען אָדער זיצען ערגעץ אין תפיסה, דינען ביים מיליטער אָדער ביי דער מלוכה אַלס בעאַמטען און זענען פאָראיבערגעהענד געוואָרען טראַנספּערירט, אָדער זייערע קינדער, וואָס זענען אַוועקגעגעבען געוואָרען אין אַן'אַנדערען אָרט צום דערציהען,

אויב אַ פערזאָן, וואוינט געוועהנליך אין צוויי אָרטשאַפטען, וועט דער וואוינאָרט נאָר זיין איינער און דאָס וועט זיין דאָרט, וואו ער האָט זיין הויפּט־געשעפט אָדער הויפּט־זיץ, וואו ער האָט זיין הויפּט־פערמעגען, פאַר יעדען פאַל קאָן מען נאָר זאָגען איין וואוינאָרט, דעריבער ווערט ענטשיידען מצד דער געמיינדע און פון אַזאַ דעציזיע קאָן מען מאַכען אַ רעקורס צו דער וואָיעוואָדזשטווע אין משך פון 14 טעג.

אויב מען קאָן נישט בעשטימען פאַר אַ מענש אַ בעשטימטען וואוין־אָרט, ווייל ער וואוינט למשל אין אַ וואָגען אָדער אַנדערע בעוועגליכע רוימען, ווערען זיי בעטראַכט פאַר איינוואוינער אין דער געמיינדע, וואו ער האָט דאָס לעצטע מאָל פערבראַכט אָדער וואו ער איז בכלל געוואָרען געבוירען

הויז־דינערשאַפט האָט דעם וואוינאָרט אין דער רעגעל — דאָרט וואו זיי זענען אין דינסט. קינדער פון אומבעקאַנטע עלטערען אָדער געפונענע — געהערען צו דעם אָרט, וואו מען האָט זיי געפונען.

די פעראָרדנונג שרייבט פאָר אַ גאַנצע רייה פון מעלדונגס־צעטלען פאַר פערזאָנען, וואָס סיי זיי ווילען בלייבען וואוינען אין דער געמיינדע, סיי זיי זענען נאָר צייטווייליג דאָרט פערהאַן. אויף איין צעטעל קאָן געמעלדעט ווערען נאָר איין פערזאָן, מיט אויסנאַהם ווען מען מעלדעט זיך מיט דער פרוי און קינדער אונטער 18 יאָהר אַלט.

מעלדונגס־צעטלען ווערען געמאַכט אין צוויי עקזעמפּלאַרען. מען מוז מעלדען אַ לעבעדיג געבוירען קינד און אַ טויט געבוירען קינד און גענוי אָנגעבען די נעמען פון די עלטערען און וואו זיי וואוינען ביז 48 שעה, איבערגעבען דעם הויז־בעל־הבית דורך די עלטערען אָדער דורך די לאָקאַטאָרען, צו וועלכע עמיצער איז אָנגעקומען אָדער אַוועקגעפאָהרען. דער הויז־בעל־הבית איז פערפליכטעט צו בעשטעטיגען דעם אָבנעם פון אַזאַ מעלדונגס־צעטעל מען קאָן דאָס אויך — אין אויסנאַהמס־פאַל — מאַכען מינדליך. און דער בעל־הבית האָט דאָס רעכט צו קאָנטראָלירען, אויב די אָנגאַבען אין מעלד־צעטעל זענען ריכטיג.

דער בעל־הבית איז מחויב דורכצופיהרען דאָס אנמעלדען, כאָטש דער הויפּטלאָקאַטאָר האָט איהם נישט צו דער ריכטיגער צייט פערשטענדיגט וועגען זאַכען, וואָס בעדאַרפען אנגעמעלדעט צו ווערען.

איבער אַלע אנמעלדונגען גיט די געמיינדע אַרויס אַ בעשטעטיגונג.

איבער אנגעמעלדעטע אויסלענדער, מוז די געמיינדע פערשטענדיגען די סטאַראָסטווע. ביי אַ אויספלוג איז גענוג ווען עס מעלדעט זיך דער, וואָס איז דער פיהרער פון די אויספלוגער, ער גיט אָן וויפיל פערזאָנען ער פיהרט מיט זיך און ווי לאַנג ער וועט פערווייל"ען אין אָרט.

מיליטער־פליכטיגע פון קאַטעגאָריע „א" און אָפיצירען זענען תמיד אין דער עווידענץ פון דער געמיינדע און פון דער פּ. ק. אָ. די געמיינדע איז מחויב גענוי צו קאָנטראָלירען אַלע פּאַפּירען וואָס די דאָזיגע פערזאָנען האָבען בנוגע זייער פערהעלטניש צום מיליטער דינסט.

די געמיינדען זענען מחויב בכלל — צו פיהרען ביכער און רעיעסטראַציעס איבער די שטענדיגע און נישט־שטענדיגע איינוואוינער. פאַר אַ יעדען רעיעסטער ווערט איינגעאָרדנעט אַ אַלפאַבעטישע איבערזיכט, אַזאַ רעיעסטער ווערט איינגעפיהרט בכלל פאַר אַלע הייזער אין דער דאָזיגער געמיינדע און פאַר אַלע איינוואוינער, וואָס וואוינען דאָרט.

עס מוז בעטאָנט ווערען, אַז די דאָזיגע איינריכטונג איז צו אונז איבערגעטראַגען געוואָרען פון רוסלאַנד, וואו זי האָט תמיד עקזיסטירט.

מען קאָן נאָר זיין איינגעשריבען אין די ביכער פון איין געמיינדע און די געמיינדען זענען פערפליכטעט אונטער זיך, צו פיהרען אַ גענויע געגענזייטיגע עווידענץ.

די מאַטריקען־פיהרער זענען מחויב אַ יעדעס קוואַרטעל איבערצושיקען פאַר די געמיינדען אָבשריפטען פון אַלע זאַכען, וואָס זיי האָבען אין משך פון דער צייט רעיעסטירט.

עס מוז בעטאָנט ווערען, אַז אַלע פאַקטען, וואָס שייך בירגערשאַפט וכדומה מוזען גענוי מיט דאָקומענטען בעוויזען ווערען.

דר. ח. באַלסען.

אנגעזעהענער יודישער סוחר פון וויען

בעשולדיגט אין ערמאָרדען זיין קריסטליכע געליבטע

זי איז געווען אַנ'אונגארישע אקטריסע, א בעוואוסטע שעהנהייט. — דער פּראָצעס האָט זיך געצויגען צוויי וואָכען און האָט די מאָרד-געהיימניש נישט אויפגעקלערט

אין אַ קורצע צייט אַרום האָט מען ביי אַ פעלץ הענדלער אין וויען דערקענט אַ פעלץ־מאַנטעל, וועלכער האָט געהערט צו דער ערמאָרדעטער קאַטי פעלנער.

ווי ערשטוינט איז מען געוואָרען, ווען דער פעלץ־הענדלער האָט דערצעהלט, אַז דעם פעלץ־מאַנטעל האָט ער אָפּגעקויפט ביי גוסטאַוו באַוער.

האָט מען נאָך אַמאָל גענומען גוסטאַוו באַוערן צום פערהער, און ער האָט ערקלערט, אַז דאָס איז אמת, אַז דער פעלץ־מאַנטעל האָט געהערט צו זיין פריהערדיגער געליבטער קאַטי פעלנער. זי האָט א איהם פאַר דעם 17. יולי געשיקט איהרע דריי קאָסטבאַרע פעלץ־מאַנטלען צו פערקויפען. זי האָט עס איהם געשיקט אין אַ קאַסטען דורך פּאָסט. האָט ער פערקויפט די פעלץ־מאַנטלען און איהר דאָס געלייזטע געלד געשיקט מיט דער פּאָסט קיין אונגאַרן, וואו זי האָט אָנגעגעבען איהר אַדרעס, מעהר ווייס ער נישט.

פאַרוואָס האָט ער דאָס גלייך נישט דערצעהלט דעם אונטערזוכונגס־ריכטער? — האָט מען איהם געפרעגט..

ווייל ער האָט נישט געוואָלט, האָט ער געזאָגט, פערמישען אַ ווינער דאַמע, אַ פערהייראַטע פרוי, וועלכע איז איצט זיין געליבטע אין געהיים און וועמען ער האָט געמאַכט אַ פּרעזענט איינעם פון די דריי פעלץ־מאַנטלען פון זיין פריהערדיגער געליבטער פעלנער.

עס האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז דאָס איז ריכטיג, אָבער גוסטאַוו באַוער האָט זיין איצטיגער געליבטער געמאַכט נאָך פּרעזענטען; צום ביישפּיל, אַ פּאָר גאָלדענע און קאָראַלענע אויערען־רינגען, וועלכע מען האָט דערקענט, אַז זיי האָבען געהערט צו קאַטי פעלנער.

גוסטאַוו באַוער האָט דאָס געלייקענט. עס זענען נישט יענע אויערען־רינגלעך פון דער ערמאָרדעטער, נאָר ענליכע, האָט ער געזאָגט.

דער עדות, וועלכער האָט דערקענט די אויערען רינגלעך אַלס אייגענטום פון דער ערמאָרדעטער, האָט אויך געזאָלט דערקענען, צי דער בראַסלעט, וועלכען מען האָט געפונען אויף דעם טויטען קערפּער, איז ווירקליך דער בראַסלעט פון קאַטי פעלנער. דורך דעם האָט מען זיך געוואָלט איבערצייגען, צי דער עדות איז אומשטאַנד צו דערקענען די ציהרונג, וועלכע האָט געהערט צו דער ערמאָרדעטער קאַטי פעלנער.

דער בראַסלעט איז אָבער פּלוצלונג פערשוואונדען געוואָרען. עמיצער האָט עס אַוועקגע'גנב'עט. גוסטאַוו באַוער האָט אַראָפּגעוואָרפען פון זיך יעדען פערדאַכט. די מאָרד־געשיכטע איז געוואָרען אַלץ פערוויקעלטער, אַלץ געהיימנישפולער. די דעטעקטיוועס האָבען אָבער ווייטער געפאָרשט.

פּלוצלונג זענען די צייטונגען אַרויס מיט עקסטראַס, אַז גוסטאַוו באַוער איז אַרעסטירט געוואָרען אויף דער קלאַגע פון מאָרד, אַז ער איז דער מערדער פון זיין געוועזענער קריסטליכער געליבטער קאַטי פעלנער. מען האָט נעמליך, אויסגעפאָרשט אין דער פּאָסט און מען האָט אויסגעפונען, אַז גוסטאַוו באַוער האָט דעם 17. יולי בעקומען אַ טעלעגראַמע פון קאַטי פעלנער, אַז זי קומט קיין וויען, און ער זאָל זי ערוואַרטען ביים באַהן און אַז קאַטי פעלנער איז געזעהען געוואָרען מיט גוסטאַוו באַוער אין יענעם טאָג אין וויען.

דאָס האָט שוין גוסטאַוו באַוער נישט געקאָנט לייקענען. ער האָט צוגעגעבען, אַז די טעלעגראַמע איז ריכטיג, אָבער ער האָט ערקלערט, אַז קאַטי פעלנער איז נישט געקומען. זי האָט איהם געשיקט אַ צווייטע טעלעגראַמע, אַז ער זאָל זי נישט ערוואַרטען, ער האָט זי, אַלזאָ, נישט געזעהען. די צווייטע טעלעגראַמע האָט מען נישט געפונען, גוסטאַוו באַוער האָט די בעהויפּטונג זיינע נישט געקאָנט בעווייזען.

פאַרוואָס האָט ער געשוויגען און נישט דערצעהלט, די געשיכטע מיט דער טעלעגראַמע? ווייל ער האָט נישט געוואָלט, אַז זיין איצטיגע געליבטע זאָל זיך דערוויסען, אַז קאַטי פעלנער האָט איהם דעמאָלט טעלעגראַפירט. ער האָט נישט געוואָלט, אַז זי זאָל ווערען אויף איהם אייפערזיכטיג, אַז ער האָט צו טון מיט אַנדערע פרויען.

די בעהויפּטונג האָט מען איהם, מעהר נישט געגלויבט, און אויפ'ן גרונד פון די בעווייזען מיט דער טעלעגראַמע איז ער אַרעסטירט געוואָרען.

עס האָט זיך, אָבער, דאָך נישט געקענט גלויבען, אַז אַן'אַנשטענדיגער, אָנגעזעהענער סוחר זאָל בעגעהען אַזאַ שרעקליכען, גרויזאַמען מאָרד אָהן אַנ'אורזאַכע.

גוסטאַוו באַוער, האָט די אָנקלאַגע בעהויפּטעט, האָט פערקויפט די דריי פעלץ־מאַנטלען פון זיין געוועזענער געליבטער און צוגענומען דאָס געלד.

איז דאָס, אָבער, אַ גענוגענדע אורזאַך, אַז אַ רייכער, אַנשטענדיגער קויפמאַן זאָל ערמאָרדען אַ פרוי, צוליב אַ קליינער סומע געלד? זיכער נישט.

האָט די אָנקלאַגע אויפגעשטעלט נאָך אַנ'אורזאַכע. נעמליך, ליבע. גוסטאַוו באַוער האָט זיך געשראָקען, אַז זיין איצטיגע געליבטע וועט זיך דערוויסען וועגען זיין פריהערדיגען ראָמאַן, וועט זי מעהר נישט וועלען וויסען פון איהם.

אָבער ביים פּראָצעס, וואָס איז איצט פאָרגעקומען אין וויען, האָט זיין איצטיגע געליבטע, פרוי בערגלענדער, עדות געזאָגט, פאַר די ריכטער, אַז זי האָט יאָ געוואוסט פון גוסטאַוו באַוערס פריהערדיגער ליבע, און עס האָט איהר נישט געאַרט, אַלזאָ, האָט דאָס נישט געקאָנט זיין קיין אורזאַך פאַר אַזאַ גרויזאַמען מאָרד.

דער הויפּט־עדות איז געווען אַ מאַן, וועלכער האָט ערקלערט, אַז דעם 17. יולי האָט ער געזעהן גוסטאַוו באַוער אין לאַינדער פּאַרק מיט אַ דאַמע. גוסטאַוו באַוער האָט צוגעגעבען, אַז ער איז ווירקליך געווען דעם 11. יולי אום 1 אַ זייגער מיטאָג צייט (דער מאָרד האָט פּאַסירט אָבער נאָך האַלב דריי נאָכמיטאָג) אין לאַינדער פּאַרק מיט אַ דאַמע. אָבער די דאַמע איז נישט געווען קאַטי פעלנער, נאָר זיין איצטיגע געליבטע, די פרוי בערגלענדער. דער שאָפער, וועלכער האָט דעמאָלט געפיהרט אין זיין אויטאָמאָביל גוסטאַוו באַוער מיט פרוי בערגלענדער אין פּאַרק, האָט דאָס בעשטעטיגט.

דער פּראָקוראָר האָט אָבער געבראַכט אַנדערע עדות, אַז די פרוי בערגלענדער איז דעם 17־טען יולי גאָרנישט געווען אין וויען, נאָר אין דייטשלאַנד. די פרוי האָט ערקלערט, אַז אין דייטשלאַנד איז זי געווען אַנ'אַנדערש מאָל. אָבער זי האָט איהר רייזע־פּאַס נישט געוויזען, זי האָט געזאָגט, אַז זי האָט דעם פּאַס פערלוירען.

דעם „אַליבי" בעווייז, אַז גוסטאַוו באַוער איז דעם 17. יולי, ווען דער מאָרד האָט פּאַסירט, אום האַלב נאָך 3 אַ זייגער, געווען אויף אַ בעזוך אין שפּיטאָל ביי זיין קראַנקען ברודער, האָט דער פּראָקוראָר צוקלאַפּט מיט דעם נעבען־בעווייז, אַז די בעזוכער אין שפּיטאָל ווערען צוגעלאָזען פון דער שפּיטאָל־פערוואַלטונג נאָר ביז 2 אַ זייגער און שפּעטער נישט.

דער פּראָקוראָר און דער פערטיידיגער האָבען געפיהרט אַ הייסען קאַמף ביי דעם סענסאַציאָנעלען פּראָצעס, וועלכער האָט געדויערט צוויי וואָכען. דער פּראָקוראָר האָט נישט געהאַט קיין ריכטיגע און גענוגענדע בעווייזען, אַז מען זאָל באַוערן קענען פעראורטיילען. פון דער אַנדערער זייט, האָט אָבער אויך דער פערטיידיגער נישט געקאָנט דעם אָנגעקלאָגטען ריינוואַשען פון פיל וויכטיגע פערדאַכטען. די געהיימניש פון דעם מאָרד האָט נישט געקענט אויפגעדעקט ווערען ביי דעם פּראָצעס. דער פּראָצעס איז טאַקע אָפּגעלייגט געוואָרען אום דער פּראָקוראָר זאָל ברענגען גענוגענדע בעווייזען פאַר גוסטאַוו באַוערס שולד, אָדער דער פערטיידיגער זאָל ברענגען גענוגענדע בעווייזען, אַז דער אָנגעקלאָגטער איז אונשולדיג. דערווייל קאָכט גאַנץ וויען מיט דעם סענסאַציאָנעלען פּראָצעס.

קינא-טעאטער
ZACHĘTA
26 זגערזשער 26

הייבט אויז פאלגענדע טעג!
דאָס פרעכטיגסטע מייסטערווערק פון היי-יעהריגער
פוילישער פראָדוקציע א. נ.
„שטערן-עסקאדרע"
וואונדערשעהן ליד פון אָפפערונג און ליבע צווישען טויט-רעזערוועז מיט'ן אַנפאַלער פון מזרח. אין די הויפטראָלן:
BAŚKA ORWID, J. KRYSTA
JANUSZ HALM, JERZY KOBUSZ
ועקליבענער אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה' סטעפאנסקי
אָנהויב פון די סעאַנסען: אין געוו. טעג 4 נאָכמ. שבת, זונטאָג און יום טוב — 12 אַ זייגער בייטאג. דער זאל איז גוט בהייצט.
נעכסטער פראגראם: „צוריקהער פון געפאנגענשאפט"

קלאַנג-פילם-טעאטער
„MIMOZA"
ul. Kilińskiego 178.
פון דינסטאג ד. 6-טן ביז מאנטאג ד. 12-טן יאַנואַר איינשל.
ערשטע אייראפעאישע קלאַנג-אפערעטקע
„ליבעס-וואלץ"
עס נעהמט אנטייל דאָס א ונפערגלייכליכע ליבעס-פּאָרל
Liljana Harvey, Willi Fritsch
H. Junkierman i G. Aleksander
אָנהויב 5.30, 7.30 און 9.15, שבת, זונטאָג און יום טוב 3.30 נ"מ
נעכסטער פראָגראם: „טראגעדיע פון געליבטע"
אין די הויפטראָלן Ljana Haid i Gustaw Froehlich

זיכערע הילף און א רפואה
אהין א אפעראציע, אָן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיפטונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער ווייבער און קינדער. פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויסערס און פיס

פערלאָזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראָך ווערט גרויס אזוי ווי א מענשען-קאָפּ, אָדער אזוי ווי א וואסער-קאַן און עס פאַלט אַריין אין דעם כּוס און דער קראַנקער איז אין א גרויסער סכנה דורך פערדריִען די קישקעס ווערט ער בראַנדיג און שטאַרבליך. ספּעציעל גומענע הייל-באַנדאַזשען אויסגעצייכענט גוט דורך גרויסע פראָפעסאָרן מיט מייִנע בעהאַנדלונג און פון דייטשען פראָפעסאָר-דאָקטאָר ברעכו רעתונג בעזונדערען וזכער דעם שמערצען און געפעהרליכקייטען

ברוך. אויך פאר הויקערס לימוגנען מיט הייל-גאַרסעטען און אפאראַטען פאר פערקרימטע פּיס און פלאַט-פיס ספּעציעלע אַמאָלצנען אין די שיך. קינסטליכע גומענע פיס און הענט, גומענע זאָקען פאר די גרעסטע קראַנקע אָדערן.
עמפפאַנגט פון 9 ביז 1 בייטאָג און פון 3 ביז 7 אין אָוונט.
ארטאפעדישע אנשטאלט
Specialist J. RAPAPORT Ortoped von Lemberg
Łódź, WÓLCZAŃSKA 10, tel. 221-77, front, parter
בעמערקונג: דאָס „ערוענ"ענע ערשיינען פון די קראַנקע איז אנגבעדינג גויטינט דיפלאָמען האָבען אויסגעשטעלט פאָלגענדע אוניווערזיטעטס-פּראָפעסאָרען: פּראָפ. ד"ר בּאַראַנטש, פּראָפ. ד"ר י. מאַרישלער, פּראָפ. ד"ר בר. קיעלאַן ווסקי און אויך אַנדערע. מיר נעהמען אויך אָן סערטיפיקאַטען פון דער קראַנקען-קאַסע

דאנקזאגונג.
דערמיט דריק איך אוים דעם בעסטען דאנק דעם הערן דיר. י. ראַפּאַפּאָרט. ספּעצ. פאר ברוך, וועלכער נעמט אָן אין לאָדז, וואָלטשאַנסקאַ 10 טעל 177-22 פראָנט פּאַרט פאר זיין גרויסע:האַמטע פּערלענקן מיר א גומענעם הייל-באַנדאַזש לויט זיין מעטאָדע האָב געליטען אויף ברוך 20 יאָהר און א דאַנק איהם בין איך היינט געראַטעוועט געוואָרען, אז ב'קען איהם זערען אַנצייגען המס מאַפּעהלען.
Dr. BERGHOF Arzt.

וועכנעריז כירורגישע קליניק
„SANATO"
אגראדאווא 10, טעל. 213-57
1-טע און 2-טע קלאַס
ערצטליכע אויפזיכט איבער דער מוטער און קינד
פרייזען פון געבורט
אין 2-טע קלאַס צוזאַמען מיט פערהיטונגס-מיטלען
200 זל.
אויגען-אָפּטיילונג פון ד"ר מעד. י. קארוש
עמפפאַנגס-שעה'ן פון 1 ביז 2 נאָכמיטאָג.
כירורגישע אָפּטיילונג פון ד"ר מעד. מ. קאנטאר
עמפפאַנגס-שעה'ן פון 1 ביז 2 נאָכמיטאָג.

Dr. med.
W. Eychner
גינעקאָלאָג-אקושער
זגערזשער 11
טעלעפאָן 72—134
נעמט אָן פון 2—3 נאָכמ.
און פון 7½—9 אָוונט.

Dr. med.
A. Landkof
פאלודניאווא 15
טעל. 138-34
אינערליכע און קינדער קראַנקהייטען
נעמט אָן פון 2-3 און 7-8אָוו.

Dr. med.
M. LERNER
ספּעציאַליסט פאר קינדער-קראַנקהייטען
זאַכאדניאַ 64, טעל. 113-09
נעהמט אָן פון 3 ביז 5 נאָכמיטאָג.

ס'ווערן געזוכט
אייניגע ענערגישע פּער-זאָנען אויף גוטע בעדינ-גונגען צו ווערבירען מיט-גלידער פאַר א נוצליכע אינסטיטוציע. צו ערפאהרן ביים רעכטס-פובליציסט י. אינפעלד, פּיעטרי-קאָווער 31 פון 3—5 נ"מ

טענץ
די מאָדערנסטע
אויפ'ן יאָהר 1931
לערן איך אויס יעדען איינציגען, נישט אַכטענד אויף די פעהיגקייטען. איינשרייבען קען מען זיך טעגליך אין מיין פּריוואַט-וואוינונג
64 ציגעל-גאַס 64
מיט אַכטונג טאַנץ-לעהרער
י. זאלצמאן

זעהר פּרייזווירדיג
פון זאָזאָרס איבערצוגעבן
א גרויס געוועלב
מיט א צימער און קיך
צו ערפאַהרען ביי דאַווי-דאָוויטש, גלובנא 63.
מעקלערס געווינשען.

דאַמף-קעסעל
ווערט געזוכט פון 40 קוואַד-ראַט מעטער, פון 8 אטמ. הויך-דרוק. אָפּפערטען מיט א גענויער פּרייז - אָנגאַבע און צאָהלונגס-בעדינגונגען, ווערט געבעטען אָפּצוגעבען אין אדמ. פון דער צייטונג אונטער „Kocioł parowy"

אָב'אָרט
צו שלאָפען
פאר 2 אָנשטענדיגע יונ-געלייט איז אָפּצוגעבען
צו ערפאַהרען
פּיעטריקאָווער 33,
אין 2-טען הויף, פּאַרטער.

Dr. N. HALTRECHT
ספּעצ.-ארצט פאר הויט און געשלעכטס-קראַנק.
נעמט אָ פון 8 ביז 9 פריה פון 12—3 נאָכמיטאָג און פון 8 ביז 9 אָוונד.
זונטאָג פון 9 ביז 1 בייטאָג.
פּיעטריקאָווער 10
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פּרייזען.

Dr. ADAM
GROSGLIK
Al. Kościuszki 27
tel. 151-78
צוריקגעקעהרט
הויט און ווענערישע קראַנקה. רענטגען און ליכטהיילאינסט.
נעמט אָן פון 4—7 אָוונד

פערטרעטער
(וואיאזשאָר)
מיט ערשטקלאַסיגע רעפערענצען, וועלכער האָט שוין בערייזט גאַנץ פּאָמערן און גרויס-פּוילען און בא-זיצט אויך זיין אייגענעם אויטאָ, זוכט אָנצונעהמען פערטרעטונגען אין פאָלגענדע בראַנזשען: שטרימף-וואַרען, הערן- און דאַמען-קאָנפעקציעס דאַמען- און הערען-הייטען, מענער-הימלעך, טריקאָ, זיידענע דאַמען-וועש און הערן-אָבערהעמדער און נאָך פון פערשידענע קליינע אַרטיקלען. נור ערשטקלאַסיגע קאָרעקטע פירמען ווערען גענומען אין בעטראַכט. אָפּפערטען אונטער „Pomorze" אין אדמ. פון דער צייטונג.
586

ענטשולדיגונג
איך בעט ענטשולדיגונג ביים בעקער-צעך פאר מיין נישט אויספיהרען די בעשלוסען און איך פער-זיכער, אַז אַזעלכעס וועט מעהר נישט פאָרקומען.
מיט אכטונג ישראל קאַץ
לאגעווניצקא 4.
593

הלא חכמה תקרא ותבונה תתן קולה
אם תקח אמרי ומצותי תצפן אתך
אז תשכן בטח ושאנן כי הלך בתום
ילך בטח ומעקש דרכיו יודע
איבער דעם וועלט נאָר קומען אין ביורא
פון ד. מאנעלא
וואָס איז איבערגעטראָגען געוואָרען פון צווייטען הויף אויפ'ן ערשטען הויף
פּיעטריקאָווער 17, לינקע אָפיצינע פּאַ-טער, טעל. 124-95
וואו ס'ווערט ווייטער ערלעדיגט פּינקטליך און געוויסענהאַפט געשריבען אַ-לערליי ביטעס: ציווילע, קאַרנע, האַנדלאָווע, אַפּעלאַציעס, אַדוואָקאַטיעס, קלויזולעס, זאַגעזוּמעטשניַעס אויף אַלע שטעט אין פּוילען, וועגען דירות אין אויסלאַנד ראַזיעמטשע, ווי אויך איבער-זעצונגען אין אלע שפּראַכען.
בעמ.: קלויזולעס און זאַבעזפּיעטשעניַעס ווע-רען ביי מיר ערלעדיגט במשך פון 24 שעה
מיט אכטונג ד. מאַנעלא,
פּיעטריקאָווער 17 1-טער הויף

44 וויכטיג פאר מחותנים! 44
קויפט נישט קיין
מעבעל בעפאַר איהר איבערציינט אייך נישט אין מ"ן מעבעל געשעפט
Ch. ŁAZNIK
44 גדאנסקא (דלוגאַ) 44
טעל. 162-56
נאָר ביי מיר קענט איהר קריגען מערש. מעבעל שעהן, גוט און ביליג
בעמ.: כ'קויף אויך גענוצטע מעבעל, דיוואַנעס, פּעלצען א. ז. וו. קומט און איבערצייגט אייך;

NOWA
WYPOŻYCZALNIA
KSIĄŻEK
24 PIOTRKOWSKA 24
poleca ostatnie nowości.
Prenumerata miesięczna 2 zł.

PORADNIA
WENEROLOGICZNA
פון דאקטוירים-ספּעציאליסטען
זאַוואַדזקאַ 1.
נאָר פאר ווענערישע הויט-קראנקה. און מענער-שוועכע אַנאַליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפּער. קאָנסיליומס מיט ספּעציאַליסטען פון אורא-לאָגישע און נערוועז-קראַנקהייטען.
קוואַרץ-לאַמפּ. עלעקטרישער הייל-קאַבינעט קאָסמעטיק.
—— טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אָוונד. ——
פון 11 ביז 12 ביי טאָג און פון 2 ביז 3 נאָכמ. נעמט-אָן א פרוי-דאָקטאָר נור קינדער און פרויען
זונטאָג פון 9 פריה ביז 2 נאָכמיטאָג.
— בעזונדערע וואַרטע-צימער פאר פרויען. —
וויזיט 3 זל

נאכמיטאג-חדר
פאר קינדער, וואָס לערנען אין פאָווזשעכנע שולען
פון י. ד. ראָזענפעלד
פלאַץ וואָלנאָשטשי (נייע שטאָט) 6
מעלדעט, דאָס עס ווערען אָנגענומען קינדער פון יעדע עלטער צו לערנען אלע למודי קודש, עברי, חומש, רש"י, תנ"ך, משניות, גמרא, העברעאיש און יודיש.
3 זל. א וואָך 3 זל.
איינשרייבען פון נייע תלמידים פון 4—7 אָוונד.
געדענקט דעם אדרעס: נייע שטאָט 6, קווער אָפיצינע, רעכטס, 2-טער שטאָק.

Doktór KLINGER
ספּעציאַל-ארצט פאר הויט ווענערישע און האָר-קראַנקהייטען
ANDRZEJA 2, tel. 132-28
צוריקגעקעהרט
נעהמט אָן פון 9 ביז 11 און פון 5 ביז 8 אָוונד.
אין „לעטשניצע פּיעטריקאָווער 62" פון 1—2 נ"מ.

Dr. med. J. Lubicz
ORTOPEDA, Gdańska 28, tel. 18-31
צוריקגעקעהרט.
קראַנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פּלייצעס און גלידער
איינענע פּראַקטיקע פון זעסטליכע אָרטאָפּעדישע אַפּאַראַטען, ווי: קלאַדקעס אויף פּלאַטפוסען, קינסטליכע רעמענען א. ז. וו. נעמט אָן פון 2,30 ביז 4,30 נאָכמ.

DOKTÓR
R. WOŁKOWYSKI
האָט זיך איבערגעצויגען אויף
צעגעלניאַנאַ 36, טעל. 90-216
ספּעציאַל-ארצט פאר הויט- און ווענערישע קראַנקהייטען, מענער-שוועכע, אלע אַרטען אַנאַליזען, עלעקטראָטעראַפּיע, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-שטראַהלען
נעמט אָן פון 9 — 2 נאָרם. און פון 5 — 9 אָוונד
פאר דאַמען בעזונדערע וואַרטע-צימער.

DR. MED.
L. Pikielny
אוראָלאָג
ספּעציאַל-ארצט פאר ניערן, בלאָז און אורין-קראַנקה.
NAWROT 8, tel. 2,19-90
נעמט אָן פון 12—1 און פון 4—7 אָוונד.

DR. MED. H. LUBICZ
ספּ. פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראַנק.
אויף צעגעלניאַנאַ 43, טעל. 32 141
עמפפאַנגס-שעה'ן 8—10, 12—2, און 5—8 זונטאָג און יו"ט 9—1. פאר דאַמען בעזונדערער וואַרטע-זאַל

Dr. med.
B. Robinson
פּיעטריקאָווער 10, טעל. 86-131

Dr. Z. Rakowski
ספּ. פאר אויערן-, נאָז-, האַלז- און לונגען-קראַנקה
9 קאָנסטאַנטינער 9, טעלעפאָן 127-81.
שפּרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. נעמט אויך אָן אין לעטשניצע ונטרושער 17 פון 10—11 און פון 2—5.

לעטשניצע
צאָהן-ערצטליכער גאַבינעט און רענטגען-אינסטיטוט
(דיאַגנאָסטיק, אויסערליכע און לייכט-טיפע טעראַפּיע)
זגערזשער 17 טעל. 33-116
ווענעראָלאָגישער גאַבינעט
טעגליך פון 1 — 2 נאָכמיטאָג.

אָבאָנאַמענטס-פּרייז: אין לאָדז — 5 זל. א חודש מיט אָפּטראָגען א היים; אויף דער פּראָווינץ 6—זל א חודש; אין אויסלאַנד — 8 זל.
פאר'ן אינהאַלט און טערמינען פון די אַנאָנסען איז דער פערלאַג נישט פעראַנטוואָרטליך די אַדמיניסטראַציע איז אָפען בייטאָג און ביינאַכט.

אַנאָנסען-פּרייז: פאר'ן טעקסט—18 גר. פרייטאָג און ערב יו"ט—24 גר. אין דער זייט 8 שפּאַלטען
אין טעקסט—40 „ . . . . —60 „ 4 „
נאָכ'ן טעקסט—12 „ . . . . —18 „ 8 „
פאר א מילימעטער-שורה: אויסער דער שטאָט 50 פּראָצ. טייערער. אויסל. 100 פּראָצ. טייערער. מעלדונגען—10 גר. א וואָרט

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.